

EESTI NOORUS

Nr. 11

1 9 3 9

S I S U :

- O. LOORITS — Balti-saksluse lah-
kumine
V. ELLER — Öpi vaatlema kunsti-
teost!
A. LEE — Nägemus
E. JOEMETS — Mait Metsanurk 60
A. LEINJÄRV — Raamat teeb tu-
gevaks
K. KAUR — Juhan Liiv
U. TOOMI — Randlane. Rahvatants
K. UTUSTE — Kodukaunistamiselt
kodukorrastamisele
A. ROOLAHT — K. Rutoff-Raja-
saare 60 a.
K. OJA — Katseid
A. LEE — Jalutuskäik
G. E. LESSING — Epigramme
K. MEIKOP — Keele ilust
E. ELLOR — Teed ja teod
T. KADAK — Rahvarõiva tänapäev
H. VILJAK — Naine ja võistlussport
O. UDEKÜLL — Rakendusvormi-
dest ja -sisust
S. VAINASTE — Mõtteid maalava-
dest
F. ALEV — Rahvusvaheline võim-
lemislaager

Elvast
Savernast
Veriorast

K a a n e l : ADO VABBE —Arlekiin.
Öli.

Hind 30 senti

Algupäraste romaanide sari

Sarjas ilmub 8 algupärast romaani
meie tunnustatumailt autoreilt, mis
moodustab kandvama osa 1939. a.
algupärase kirjanduse toodangust.

SARJAS ILMUVA

K. A. Hindrey: JA ILMA JA
INIMESI MA TUNDSIN
VIIMATI KA

A. Hint: TULEMEES
(Trimmer)

E. Kippel: KULDVASIKAS
E. Krusten: ORG MÄGEDI
ARMASTUS

M. Metsanurk: TULI TUHA
ALL

R. Roht: TALULUPSED

J. Semper: KIVI KIVI PÄALE

A. H. Tammsaare: PORGU-
PÕHJA UUS VANAPAGAN

Algupäraste romaanide sarja soodus-
tatud ettetellimishind kuni 1. detš. s. a.
kr. 23.—

Osade viisi tasudes kr. 26.—. Sellest
tuleb tasuda tellimise andmisel
kr. 18.— ja 15. detsembriks kr. 8.—.
Kõidetult linasesse, paremal paberil,
seljatrükk kullas on sari kr. 8. kallim.
Ettetellimise korras tuleb müügilie ai-
nult 500 komplekti. Tellimised re-
gistreeritakse saabumise järjekorras
ja ettetellimisega ei pikendata.

SELLEPÄRAST RUTAKE
TELLIMISEGA!

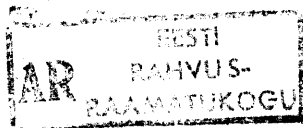
Peale ilmumist on raamatud kuni
50% kallimad. Kõik raamatud ilmu-
vad käesoleval aastal. Algupäraste
romaanide sarja on võimalik tellida:
makstes raha o.-ü. „Noor-Eesti Kir-
jastuse“ posti jooksvale arvele nr. 2232
või saates rahakaardiga kirjastuse
nimele.

Tellimisi võtavad vastu ka raamatu-
kauplused.

O-Ü. NOOR-EESTI KIRJASTUS

Tartus, Kastani 38

Posti jooksv. arve 2232. Tel. 22-66 ja 34-29

EESTI NOORUS

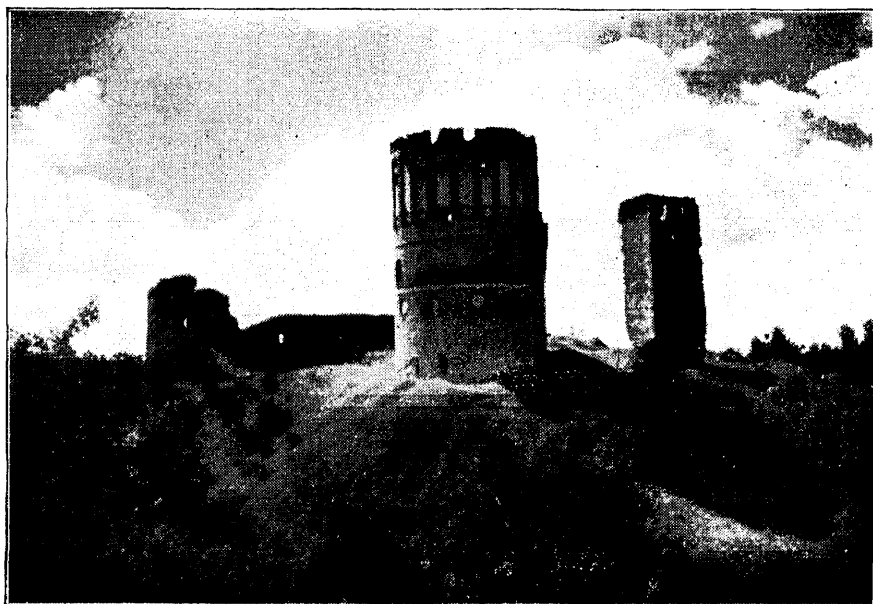
KÜPSE NOORSOO VABAHARIDUSTO'O AJAKIRI

Nr. 11

TALLINNAS, 28. NOVEMBRIL 1939. A.

XI AASTAKÄIK

Foto Hanno Kompus

*Vastseliina
lossi
varemetes
müürid*

Balti-saksluse lahkumine

Balti-saksluse vabatahtlik lahkumine Maarjamaalt, mis neile seitsesada aastat piima ja mett joosnud, mida nad omaks maaks pidand ja omaks koduks kuulutand, — see on meilegi määratu kultuurilooline murrang, mille analüüsi meie publitsistidelt ja avaliku arvamuse ideoloogidelt tuleb ootama jääda. Soomusrüüs nad tulid — kulakandamitega nad lahkusid. Väevõimuga nad võtsid Läti Hendriku päevil

meie viikingiaegsed linnused ja mõisad üle — nüüd nad lähevad uusi maid üle võtma. Ja kõige klassilisemad balti-saksluse mentaliteedi esindajad olid need parunite võsukesed, kes lahkumisel tapsid ära oma tõuloomad, hobused ja koerad, — ennem päriku neid surm, aga mitte matsid! Et üks rahvaskilluke läbi sajandite nii muutumatu suudab püsida oma hingelaadi, oma suhtumise, oma taktika poolest, — see

laseb oletada, et ka uutes oludes ta enam ei muutu, vaid ennem juba sureb kasvõi ise.

Balti-sakslust analüüsidest võib iga lauset teravate kontrastide tähistamiseks mõttekriipsuga poolitada. Vastoluline on olnud selle rahvakillu missioon kogu aja — otsekui Jaanuse päle. Nad nimetavad end meie **kultuurikandjaks**, — ja meie oleme pidanud ohverdama sellele neetud „kultuurile“ kogu oma eliidi vaimsed ja kogu oma rahva füüsilised jõutagavarad, alates muinaseesti mahanottimatta jäetud „vanemate“ saksastamisest kuni meie lauluisade ja kirjaneitside lastelaste kadakluseni. Nad on uhked sellele, et nad on mõõga kõrval toond siia karisti ja rajand meie kiriku, — ja meie häbeneme oma kirikut veel senimaani ega jõua seda tõsikristlikuks rahvakirikuks pühitseda, vaid üllatume võõristusega, kuidas isegi eestnimelised hingekarjased jätavad maha oma kogudused otsekui paroodiaks Martin Lutheri sõnadelle „siin ma seisan ja teisiti ma ei või!“ Kõige iseloomustavamaks balti-saksluse kultuuripärandiks ma pean sümbolsest lainsõna „**müür**“: maarahva palehigiga nad ehitasid siia kirikute ja losside müürid, seisuste ja eesõiguste müürid, ihu- ja vaimuvanglate müürid, — ja vaevalt need müürid purunevad lõplikult ja iseendast nende lahkumisega siit maalt.

Balti-saksluse feodaalne ja oligarhiline mentaliteet on tugevasti moonutand ka meie algupärast demokraatlikku vaimulaadi ja kallutand isegi meie rahvuslikku liikumist osalt hoopis balti traditsioonide jätkajaks. Saksa rüütelkond on meil küll ametlikult juba likvideeritud, aga eesti juhtkonda jälgides ma ei saa lahti muljest, et mõni meie omagi mees sobib suurepäraselt rüütelkonna pealiku osa edasi näitlema. Ja saksa korporatsioonide likvideerimisega jäävad nende buršivaimu edasikasvatajateks eesti „fuksidelle“ meie *quasi*-rahvuslikud „konvendid“. Või mis see meie kliike-vaimgi suurel määral muud on kui balti-saksluse kahesuguse suhtumise ja aumõiste edasiarend: omavahel ollakse aumehed päris kõrges kvaliteedis — teiste vastu lubatakse aga tarvitada kas-

või kõige alatumaid võtteid; mida oma mehed teevad, on *apriori* õige ja hea, mida vastased teevad, on *eo ipso* vastuvõtmatu. Seda vandeseltslaste ordu meenutavat kliikevaimu olen võinud jälgida aastast aastasse nii ülearu palju meie igasugu ringkondades, et ei ole raske ennustada: balti-saksluse vari tumestab veel üha edasi ka meie tulevikutaevast üsna kurvakstegeva hämarusega. Hämarusest väljapääsu ma ei näe muus kui meie haritlaskonna ümberkasvatamises järjest enam lugu pidama kodust, perekonnast ja eetilisest isiksusest kliike ja kamba asemel.

Teiseltpoolt peame tunnistama, et võitluses balti-saksluse vastu on kuni iseseisvuseni peitund meie rahvusliku liikumise suurim sisejõud. Lõpmatu kõnelemine „seitsmestsajast aastast“ ei ole olnud meile sugugi ainult nutulauluks, vaid kindlasti ka üheks tähtsaimaks ideoloogiliseks baasiks, mis on elektriseerind suuri hulki täis võitluslusti ja varustand meid niihästi endakaitse- kui ka rünnakurelvadega. Ma kardan väga, et selle rahvusstrateegilise baasi kadumisega meie ideoloogiasse jääb tühik, mida pole nii kerge täita uute samavõimsate ja sütitavate loosungitega. Üle kõigi loosungite peaks arendatama nüüd muidugi meie iseseisvuse kaitse ja kindlustuse ideed, aga selle idee massijõude liikumapanev emotsionaalne sugestiivsus kätkeb alles kogu rahvast läbivas tunnetuses, et me oma iseseisvust ka tõeliselt **väärt** oleme. Kuid seda tunnetamist ei saavutata teoreetilise targutamisega oma maast, rahvast ja riigist kui kolmest iseseisvuse põhitegurist, vaid palju enam kogu rahva tegeliku rakendamisega oma maa majanduslikust arengust osasaamiselle, oma kultuuri loominguks ja oma riigi valitsemiselle.

Ka meie rahvusvahelises kultuuri-orientatsioonis loob balti-saksluse kadumine teatud määral uue olukorra. Kaua-kaua aega oli ju balti-sakslus meie ainsaks kontaktipidajaks Euroopaga. Alles noor-eesti liikumine hakkas Euroopat iseseisvamalt meile sisse tooma. Ajaga on see import aina laienend, kuid kahjuks ei saa kuidagi

väita, et võrdselt oleks arenend meie endi eksport Euroopasse. Seda on küll piinlik konstateerida, kuid faktina tuleb seda siiski tõsiselt arvestada, et Euroopa tunneb meid veel üsna vähe või tunneb meid ikka veel hoopis mingi „balti provintsina“. Me tahame end küll väga Baltoskandia tsüklisse sisse lülitada, kuid isegi Skandinaavias tuntakse meid sageli balti-saksluse vahendusel ja informatsiooni järgi, mis on meile pigem kahjuks kui kasuks. Olen seda juba korduvalt rõhutanud ja toonitan jälle: meie kultuuriline välispropaganda vajab palju tõsisemat hoolekanget, balti-saksluse vahetalituse kadumisega oleks seda aina intensiivsemaks ja süstemaatsemaks vaja arenendada. Seejuures kordan ka oma kultuuriorientatsiooni põhiväidet, mida ligemalt olen põhjendand artiklitekogus „Oma rada“: meie sisemine tegevus ning tuleviku kindlustus ei ole Läänes ega Idas üksinda, vaid mõlema sünteesis, mida oma vaimuse ja kultuuriloominguga taotelgem. Meie vahekordade järsk muutus Venemaaga annab sellele teesile nüüd tagantjärei veelgi kesksema tähenduse: meie vajame kultuurilise kontakti vabadust igasse suunda, et mitte uuesti lämbuda mõne võõrmõju ainuvõimu alla umbes nii, nagu balti-sakslus meid kaua aega on painand.

Lõpuks peame mõtlema veel sellele, kuidas balti-saksluse majanduslike ettevõtete ülevõtmise kõrval jätkata või likvideerida ka nende kultuurilisi üritusi. Paljut siin tõepoolest teha ei olegi peale kunstiesemete, raamatukogude ja arhiivide korraldamise. Balti-saksa kirjandus on otse usumatult

arenemata ega vääri meie erilist tähelepanu. Juba suuremad on balti-sakslaste saavutused mitmel teadusealal. Kõige tähtsam meile on nende ajaloolaste töö, mis nõuab palju parandamist ja täiendamist eesti ajaloo huvides. Meie jätkata peaks jääma ka nende algatatud ajalooliste ürikute publitseerimine ja läbitöötus, aga isegi see ülesanne ähvardab meid esialgu raskustesse takerdada: meil on küll nimepidi ülearu palju igasugu kõlavanimelisi teaduslikke asutisi, kuid kardan ometi, et nad on esiotsta võimetud balti-saksa ajaloolaste tööd jätkama. Au see meile ei tee, vaid paljastab järjekordselt, kui organiseerimata on siiski veel meie teaduslik töö nii mõneski suhtes. Seda enam peaks see meie kultuurielu juhte järelemõtlemisele kohustama ja teritama nende vastutustunnet: aeg ei ole tukkumiseks, vaid teotsemiseks.

Ning psühholoogiliselt peaks likvideeruma nüüd ajaga ka „matsi“ ja „saksa“ probleem. Meie tõusikluse tüüpiliseks tunnuseks on olnud ju alataha see moonaka alamuskompleksi kompenseerimine mõisahärra upsakuskompleksiga: kui mats on saand kusa-gil saksaks, resp. üle omataoliste ker-kind nende ülemuseks ja käsutajaks, siis ta läheb ennast täis nagu konn madala mätta otsas keset sood. Ja minu suurim südamesoov balti-saksluse lahkumise puhul oleks, et aina energilisemalt asuksime kuivatama oma mineviku pärandatud vaimseid soid ja hariksime neid oma kultuuri lokaavateks viljaväljadeks.

Oskar Loooritõ

Õpi vaatlema kunstiteost!

Seistes ühe kunstiteose ees, vaadeldes näiteks mõnd maalingut või skulptuuri, on vaadeldavat teost võimalik läbielada kas naiivselt või jälle teatava süvenemisvõimega osata lahti mõtestada teose sisu ja tungida selle juurteni. Väga palju oleneb vaatlejast. Eks ole kirjandusteosegi lugemisel nii, et üks lugeja loeb raamatut ühelt nautimise lähtekohalt, teine teiselt. Üks otsib tegelaste hingeelu peenust ja usutavust, teise lugeja mõttekäik jälgib vaid sündmustiku põnevust, olukordade hargnemisi ja konflikte, kolmas taas naudib stiili, lausete sädelevust, kirjaniku mõttekäigu tihedust ja sisukust. Sellest tingituna on kirjanikke ja kunstnikke, kes kirjutavad ja loovad mitmesuguse maitsega ja vaimse arenguastmega isikuile. Kui tihti jäävad kunstinautijale kahe silma vahele ühe teose väärtused vaid seepärast, et ta ei oska leida sidet kunstnikuga, mis võimaldaks teosest otsida otseselt seda, mida kunstnik on selles tahtnud väljendada. Tihti otsitakse teosest aga just seda, loodetakse leida just neid elemente, mida nautija ja vaatleja soovib leida. Soovitud elementide puudumisel langetab ta teose kohta halvustava otsuse ilma, et ta vaevaks oleks võtnud juurelda, mida kunstnik õieti on tahtnud öelda ja mis on teose mõte. Viimane võib ehk kaugelt ületada neid algelisi, šabloonilisi ja paljutallatud väljendumisradu, millega see nautija siiani harjunud. Nagu nägime, võivad kunsti loomisel kui ka maitsemisel olla üsna erinevad kriteeriumid, mis end püüavad õigustada üht või teist liiki nautijas ja loojas. Eks ole kerge ajaviiteromaan, tavalist lillelist maastikupanoraami kandev lõuend, lõbus ja uljas kohvikušlaager orkestrilt ka õigustatud teatud määral kandma kunsti nimetust seni, kuni nad suutelised on nautijas esile kutsuma vaimseid elamusid, millele nautija ka ise omistab teatava kunstielamusliku väärtuse.

On tihti lausunud, et maitse üle ei vaielda. Kuid maitse üle saab peagu alati vaielda, saab vaielda lõpuni seni, kui teeme vahet arenenud ja mitteare-

nud maitse vahel. Kahtlemata on maitse arendatav ja saab kõnelda peenest ja labasest maitsest sama konkreetselt nagu haganaleivast ja tordist. Maitse areneb pidevalt kui võtame vaevaks seda kultiveerida süstemaatiliselt, süvenedes kunsti vaatlemisse, selle üle juurdlemisse ja pääasi kunstile lähenemisse kui teatavate probleemidega alale. Kunst, mille eesmärgiks on vaid kergelt lõbustada ja pakkuda ajaviidet, millel ei ole probleeme — see kunst on odav ja kerge — see on sisutühi ajaviide. Veel enam: rahvuslik kunst, pretendeerides selle nimetuse täisväärtuslikkusele, peab suutma üles seada uusi probleeme, mille lahendamisele peab end tundma kutsutuna õige kunstnik ja kunstnik-looja. Ei ole ükski aeg ega ajajärk nii mõttelage, et sel ei oleks anda ainet selliste teoste siuks, millel oleks etendada tulekandja või teenäitaja osa ühe rahva püüdlusis ja elus. Kui kõik tingimused sääraseks kunstiloominguks tegelikkuses ei ole soodsad, mis võib olla mitmeti ja õigustatult vabandatav, siis ei pea aga teiselt poolt oma maitset hindav ja arendav noor kunstinautija laskma end meelitada liig tuntuks ja üldiseks peetud kunstinautimise kriteeriumide mugavale omaksvõtmisele nii, nagu teeb seda keskmine kodanik, kes kunstis hindab vaid konventsionaalsust ning konservatiivseid tõdesid ja kellele kunst on üldse enam ajaviide kui tõsine elutegur, mis suuteline pakkuma ülevaid rõõme ja sügavaid tõdesid. On selge, et niisugune kunst nõuab pinget ja vaeva niihästi loojalt kui ka sellelt, kellele see määratud.

Kui nüüd tagasi pöördume tolle kitsama ja konkreetsema küsimuse juure, kuidas nautida ja osata vaadelda üht kujutava kunsti teost, siis peame pidama meeles seda, et iga teos, maaling, ei tule ise meie juure, s. o. ei tungi kohe mõistetavana silmade kaudu meie teadvusse, vaid iga tõsine teos, millesse on kätketud teatav idee, vajab vaimutööd ka nautijalt, vajab meie eneste aktiivset osavõttu teose lahtimõtestamiseks, nii, nagu nõuab

sedä parema raamatugi lugemine. Iga uus idee, uudne väljendusvorm, mis mõjub võõrana, nõuab ka vastseid eeldusi mõjulepäääsmiseks. Kui läheneksimise kõikidele teostele ühesuguse mõõdupuuga, siis oleksid meie osasaamise võimalused vaimlisist väärtusist väga piiratud. Või jälle kui läheneksimise vanade ja tuntud n. ö. primitiivsete esteetilise meeldimuse maitseorganitega, siis ei tõuse meie jalg kunagi kunsttunnendamise ja nautimise trepi teisele astmele.

Kui tihti näeme kunstinäitusil inimesi seisatumas mõne maalingu või skulptuuri ees — ühed kehitamas õlgu, teised — rahuldustundest muhelevana. Need viimased on midagi leidnud teoses, mis neid paelub ja haarab. Viimased on välja jõudnud juba astmeni, kus osatakse vaadelda. Seda vaatlejat ei rahulda enam liig universaalne „kunst“, mis on seni liig lihtne, vana ja arusaadav, et olla mõistetud mitte üksi tema, vaid igatühe poolt. Sellena ei paku see kunst ka midagi uut otsijale. Toome siin ühe näite ja võrdleme kahte juhuslikult valitud teost. Oletame, meie ees on realistlik maaling, vaade maastikule, mida läbib looklev jõgi. Jõe ääres kasvavad mõned pajud. Esiplaanil näeme meest vikatiga ja tema taga rehaga naist, kellel laps käevarrel. Kõige ees jookseb väike koe-ranäss, taevast on sinine, selles ujuvad mõned valged pilved. Ühe lähedase kivi ümber näeme palju kirevaid lilli, mille ümber tiirleb kaks liblikat. Ka lapsel on peos kimp lilli, mida ta teise käega ema poole sirutab, kes seda aga ei näi tähele panevat ja kaugusesse vaatab. Mees on tabatud maalimise hetkel just astumise pealt. Siin tuleb paratamatult nii väljenduda, kuna maaling ise ongi nagu värviline foto, tõetruu ja loomulik kõigis pildiosis. Kui loomulik, kui tore, hüüatab hääsüdamlük lihtne kodanik säärase pildi ees. Ta on maal käinud, teab, milline näeb välja heinamaa — just säärane nagu sellel pildil. See ongi tema hindamise kriteerium. Ja milline muhelev nagu on heinalisel! Rippuv piimalähker ta küljel on nii elav, et võta kas või praegu punn augu eest ja tõsta lähker suule! Tõepoolest säärase maalingu juures ei ole kel-

legi raskusi, et seda mõista. Ja mõistab seda igaüks. Ainult liig vähe on siin arenenud vaatleja jaoks, kunstielamuse seisukohalt — õieti mitte midagi, sest tänapäeva värviline fotograafia jäädvustaks selle motiivi veelgi paremini ja miks kallist aega raisata, masin teeb täpsemalt ja kiiremini, criti kui asi seisneb vaid ühe maastiku väljalõike tõetruu jäädvustamise soovis. On ju õige, et fotole ei tule vast nii palju ilusaid asju korraga, kuid teatava kompositsioonitundega isiku juures õnnestub hoolikal motiiviküsitimisel täita seegi tingimus, nagu leidub hulgalisi näiteid fotokunsti eriajakirjades. Kokkuvõttes — niisugusel maalingul ei ole midagi ühist tõsikunstilise elamuse võimaldamisega. Selles ei ole probleeme, ei pinget, ei uusi elamusi ega kunstniku isikupära. See oskus on ammunähtud kunst ja teiseks on niisugune illustratiivne asjade kujutamine vaid ilutsemise väljakutsumiseks ja magedate ning meeldivmagusate kujutluste käimapanemiseks vaatajas.

Nüüd vaatleme üht teist maalingut, mis esimesele süzeelt õieti üsna lähedane. Ka see kujutab maastikku. Siin näeme taevast hallide ja sinakate laikude kogumikuna, mida paremast nurgast katki rebib lai pintslihaare. Silmapiiril seisavad metsarühmad. Need sulavad näiliselt hooletute laikudena pilvedega täiesti ühte. Ometi näeme pildist eemaldudes, et nad elavad omaette elementidena, eraldudes peene värvi murdumisega pildi muist osist. Üks pilv on sulanud metsaga siiski täiesti ühte ja pühkinud laiaili puude aimatavad ladvad. Maad kujutavad kahvatuisinised ja kahvatukollased pintsli-tõmbed mitmes laiuses ja suuruses. Mõned mustjaspruunid horisontaalsed pintsli-löögid moodustavad kummaliselt meeldiva ja omapärase kooskõla maaga. On need põõsad või heinaküünid? Tundub, et siin seda küsida oleks liigne, kuna see ei oma maalingu mõistmisel ja nautimisel mingit tähendust. Siis näeme maalingut läbistavat sinkjashalli helkivat triipu, mis meenutab jõge, kuid on kohati katkendiline. Kas katkestab jõelindi jälgimist põõsas, seda ei ole maalil üldse märgitud,

ometi sööbub terava selgusega vaata-
jasse mulje, et see nii peab olema.
Midagi eriskummalist haarab meie
teadvust nähes seda varem mittekogetud
illusiooni, mis tabatud nii lihtsate
vahenditega. Kuid meid segab lõikava
kontrastina maalingu paremasse tae-
vaossa veetud hooletu pintslitõmme.
Vaatleme homme maalingut veel kord.
Tunneme, et ta ärritab meid kummaliselt.
Mis see on — seda on esialgu
raske öelda. Kui see kolmejärguline
pintslitõmme taevas puuduks — kata-
me selle korraks käega kinni — pildi
kogu mõju meisse oleks sootu teine.
Sellele „inetule“ tõmbele on, nagu lõp-
peks selgub, ülesehitatud kogu pildi
mõju. See otse peab sääl olema — see
on pildi puänt, see nagu tasakaalustab
ühtlasi kolme figuuri esiplaanil, mis on
tumeda sinise ja mustaga kritseletud
alles märga kollakasrohelisse tausta.
See mees sääl, mingi kepiga õlal, ei
saa tõelikkuses kunagi selline olla —
nii laiaõlgne. Kuid põlvede lai raske
lasumine on haruldaselt kooskõlas
mehe laiusega ja koormatkindva hoiaku-
ga. Kunstnik on meile oma elamuse
sellisena nähtavaks teinud. Ta ei paku
meile siin realistlikku maastikku ära-
tuntavate esemetega, ei ka tükikest
valmis loodust kui niisugust, vaid eest-
kätt midagi uut, ühe teose, mis hak-
kab omade värvide ja vormidega ela-
ma, iseseisvat elu, rippumatult reaal-
sete esemete olemasolust. Ometi on
ka selle maalingu nimetus „Heina-
maal“ ja selle teema kaudu sööbub

see maaling, kui kummaline see ka ei
ole — palju tugevamini kui reaalne
foto ühest heinamaast meie teadvust.
See on selle teatava kunstniku „heina-
maa“, tema kummaliste värvirühmituste
„heinamaa“. See on ainulaadne
„Heinamaa“ maailmas ja selles on pin-
get, mis meid haarab ja liigutab sü-
gavaimini. Mida enam ma vaatlen maa-
lingus esinevat näilist hooletust, seda
enam hakkab aimama selle taga dist-
sipliini ja kunstniku tõelist meister-
likkust ja süvenemist ainesse.

Niisugune värvi- ja vormikõne jääb
vähearenenud silmale tähelepandama-
tuks, kuna see otsib lõuendilt hoopis
midagi muud ja näeb selle asemel lõu-
endil enda teada vaid saamatust ja vigu.
Sel maalingul ei tahetudki näidata
puid, põõsaid, veel vähem liblikaid ja
lilli. Siin kõneleb transformeerunud
tõelikkus loova vaimu läbi uue tõelik-
kusena, mida nimetatakse kunstiteo-
seks. Sellel on olnud kaugelekuündivam
eesmärk kui kopeerida ja jäljendada
olemasolevate asjade kombinatsioone
„paljuütleva“ ja „sügava“ tähendusega.

Kirjandus on populaarsem kunsti-
haru kui kujutav kunst. Kirjandust on
osatud tuua rahvale lähemale ja on
õpetatud seda ka klassifitseerima ja
nautima. Ometi ei tähenda see seda,
et kujutava kunsti nautimiseks ei va-
jata neid eeldusi. Ka siin on vaja pi-
devat maitse arendamist, milleks aitab
kaasa vastav kunstiliteratuur ja teoste
vaatlemine eelarvamusteta ja lahtise
südamega.

Voldemar Eller

N Ä G I E M U S

Ma nägin avali silmega
Tänavat veidrama ilmega
Kui iganes tänavast mõeldav:

Lihunik verise põllega
Ristis koprava õllega
Väetid, kes rentslist võetud.

Möödus kaunitar, pärlidest kee
Ohverdas kadunud hingede eest,
Kes kuuluvad metslaste liiki.

Söögipoe pärani ukse ees
Kondiste säärttega imelik mees
Aga kuulutas jumalariiki.

Are Lee

N. Kull

Saaremaa motiiv, õli

Riigi Kunsttööstuskool

„Vana maja“

Mait Metsanurk

60-aastane

„Ma ei hoidu kokkupuutumisest eluga, ei simuleeri oma elus ega loomingus salapärast tähtsust. Ei keeldu kõnelemast avalikel koosolekuil, sest ma pole nii tähtis, et tohiksin tõmbuda „hiilgavasse üksildusse“.

Niisuguste sõnadega lõpetab M. Metsanurk oma ankeedivastuse ühele ajalehele ligi 10 aastat tagasi. Kuigi see seisukohavõtt on vististi inspireeritud ühe teise kirjamehe ülespidamisest tol ajal, sisaldab ta palju tabavat tõtt Metsanurga kirjanikukuju ja isiku iseloomustamiseks. Kogu elu ja loomingu läbi on Metsanurk olnud enam aktiivne kaasategeleja kui tagasiõmbunud vaatleja.

Sündinud Jaan Hubeli pojana 19. novembril 1879. a. 14 versta Tartust eemalasuvvas Äksi kihelkonna Kärkna valla Saare talus pidi Eduard Hubel juba varasest lapsepõlvest peale kokku puutama raske ja karmi eluga. Metsanurga biograaf Hugo Raudsepp esitab huvitavaid jooni kirjaniku lapsepõlvemälestuste kõrvutamisel tema teostega: oma vanavanemaid Ed. Hubel ei mäleta — sellepärast ei ole ta teostes vanaisi ja vanaemi. Üks vanaisa on olnud puusepp, sama on olnud ka kirjaniku isa vabal ajal oma põllumeheametis kõrvalt. Sel asjaolul on olnud otsustav tähendus Metsanurga loomingus — puusepa pojana on tekkinud temas huvi piiblipuusepa poja Kristuse vastu; selle kannatusloo suhtes noorena tuntud harras liigutus on hiljem Metsanurka korduvalt mõjutanud oma tegelaste kujundamisel puudutama nende suhtumist Uude testamenti, on kristluse teinud isegi üheks korduvamaks probleemiks tema teostes. Ema poolt vanaisad on olnud korduvalt vallavanemad — nende alusel on kujunenud Metsanurga hilisem vallavanema tüüp. Taavet Soovere algkujuna on viidatud Metsanurga venna Johanile, kes suri 35 a. poissmehest põllumeheks. Kui omaksed ja sugulased on niiviisi kajastanud Metsanurga loomingus, siis teiselt poolt tema teostes esinevad kohanimed on kõik esindamas kodukoha paiku. Kodukoha loodusel on olnud määrav mõju Metsanurga tundesuuna kujunemisele ja ilumeele arenemisele. Oma kodus puutus Metsanurk varakult kokku ka trükitud sõnaga: 6–7 aastasena luges ta hoolega „Eesti Postimeest“, hiljem „Olevikku“. 8-aastasena alustas ta kooliskäimist, esialgu kord kuus, 10-aastasena juba igapäev. Pärast isa surma saatis vend Johan tulevase kirjaniku Tartu linnakooli. Kuid venna surma tõttu see jäi lõpetamata ja Metsanurk pidi teenima 5–8-rublase kuupalgaga kantseleides. Ta vabastati „täiesti andetuna“, sai suuri vaevu kooli lõpetada ja kantseleides „ringiistudes“ ning viiulimänguga lisa teenides jõudis 1902. a., pärast pedagoogiliste kursuste lõpetamist, noore õpetajana Võrru. Siit alustas ta kaastöö tegemist „Lindale“ ja „Postimehele“. 1905. a.

sõidab ta uuesti Tartusse õppimist jätkama. Edasi satub Metsanurk „Virulase“ toimetusse, siis siirdub „Tallinna Teatajasse“, kus töötab 1917. aastani toimetuse liikmena ja järgneva 3 a. jooksul juhtiva toimetajana. Hiljem on Metsanurk toimetanud ajakirja „Agu“ (1923/24), töötanud lühemaid aegu pealinna ajalehtede juures, kuid peamiselt elanud kutselise kirjanikuna.

Metsanurga loomingut iseloomustab alaline ainete ja probleemide aktuaalsus. See joon on temal eesti uemas kirjanduses peagu ainulaadne: meil ei ole teist silmapaistvat autorit, kes aja mõjudele nii kärkesti reageeriks.

Oleks tarbetu loetella siin Metsanurga romaane, novellikogusid ja näidendeid ilmumisaastate või pealkirjade järgi. Metsanurk on hästi populaarne, ta teosed rahvale tuntud.

„Kirjandus peaks käsitlema eeskätt meie suhtumist loodusse, kõikisusse, nende igavestesse seadustesse, mille piires me elame, mille alt me ial ei vabane. Sellele järgneksid või sellega ühes tuleksid meie suhted ühiskonnaga, sotsiaalsed ja eetilised küsimused. Psühholoogilised ja esteetilised küsimused, kui need on võetud eraldi eelmainitud suurimaist ja üldisist küsimusist, võivad jääda kaugemale. Siiski, kõik oleneb kirjaniku kalduvusest ja ainelaadist. Ainult üht peetagu meeles, iga elust eemaldumine võib viia ummikusse, viljatule filosofoeringule ja peenele kujutamiskäsitõõle.“

Seda Metsanurga enda poolt sõnastatud kirjanduslikku usutunnistust on autor kogu oma loomingus jälginud. Tema saavutused kinnitavad, et see usk on olnud õige ja teostus hää.

E. Jõemets

Raamat teeb tugevaks

Teatavasti huvitavad rahvaid tänapäeval eeskätt endakaitse ja julgeoleku küsimused. See ongi loomulik, kuna looduses iga elusolend tõelise või arvatava ohu korral valmistub kaitseks.

Sellekohaselt kõvendatakse tänapäeval kavakindlalt ning ettenägelikult neid tegureid, milledest on rahvaste tugevus ja mis kindlustavad rahvaste põhivarasid — omariiklust, rahvuslikku iseolemist ja omakultuuri.

Rahvaste endakaitse ja julgeoleku vahendeid on palju. Iseloomustav on väikese Hollandi kavatus kaitsta end vee abil. Üldiselt võimsamaid kaitsevahendeid on teras, betoon ja dünaamiit. Raamat tundub nende kõrval koguni nõrgana. Betooniga pole tal midagi ühist, dünaamiidiga niipalju, et mõlemi valmistamiseks kasutatakse tellulooosi ja et dünaamiidi leiutaja Rootsi tööstur Alfred Nobel oma leiutisega kogutud varanduse määras edendama teaduse ja rahutöö kõrval ka kirjandust, s. o. raamatut.

Raua suhtes loeme „Kalevipojast“, et meie legendaarse kuninga Kalevi tarkuseraamatul olid raudsed kaaned, ja et see raamat oli

Kolme ahelate küttes,
Kolmel lukul kinnitatud.

Kuid sellest hoolimata oskas kaval Lapu tark Varrak asju nii ajada, et

Murti maha müüriseinad,
Kangutati raske kivi
Raamatuga tükis müürist,
Saadeti siis sadamasse
Lasti panna laeva peale

ja Varrak viis raamatu omale maale õnneks!

Raud ei kaitsnud raamatut! Raud, teras, betoon ja dünaamiit on küll võimsad, ent võimsam neist on — inimõistus, loov inimvaim. Olgu seadeldis, ehitus või masin kui tahes keeruline ja täiuslik, selle loob ja paneb tegevusse inimene. Järelilikult rahva kõigi võimalike endakaitse ja julgeoleku vahendite taga seisab ning on nende aluseks — rahvas ise.

Rahva tugevus ei seisne ainult tema välises jõus: käsivartes ja ainelistes varades, vaid just tema seesmises jõus. Teame rahvaid, kes arvasid endid olevat tugevad, kuid kes katsumise tunnil varisesid kokku, kuna nad olid seesmiselt nõrgad.

Argem unustagem, et on olnud aegu, mil meil on olnud kitsas käes aineliste varade poolest, mil on olnud vähe, mida süüa, millega endid katta või kaitsta, aegu, mil meie rahva saatuse on just nagu rippunud juuksekarva küljes. Säärastel kordadel oleme pääsenud just tänu oma seesmisele jõule ja võimele seda jõudu rahva üksmeelselt kokku võtta.

Rahva seesmise jõu allikaks on tema vaimsed võimed, tema omapärane vaimukultuur, millest kajastub rahva iseloom ja tema hing. Ja selle omapärase vaimukultuuri peamisi kandjaid, või nagu väidab praec-

gune koolide peainspektor mag. Joh. Aavik, selle kultuuri kõige kõrgem õis on — raamat. Raamatul on rahvusliku kultuuri loomisel ülim tähtsus ja otse valitsev seisukoht; raamat on see tegur, mis seob rahvast ja tõstab ning kõvendab tema vaimse ühtekuuluvuse tunnet. Raamat teeb rahva tugevaks!

Seepärast on loomulik, et kui erakordsed ajad sunnivad rahvaid koondama loovaid jõude üksmeelsele tööle oma rahvuslike põhivarade kindlustamiseks, siis meie kui väikerahvas koguneme selleks üksmeelselt meie eesti raamatu ümber, teades, et sellega aitame kaasa meie kõigi teiste otseste kaitsevahendite ja viiside muutmiseks tõhusaiks, ja et vaimukultuur on eriti tähtsaks jõuallikaks just väikerahvale, kuna sellel puuduvad karmi tõelisuse kitsad piirid, nagu neid omavad välise jõu allikad: inimkäed ja ainelised varad!

Rahva hing elab selle rahva liikmeis, ta on nagu tuli, mis on üksikute hõõguvate sütena usaldatud hulga hoida. Seega on meie rahva tugevus tema kodanike seesmisest tugevusest. On kodanik kindlameelne ja julge ning teadlik enda ja oma rahva ülesandest ning rahva õigusest elada oma iseseisvat riiklikku elu teiste rahvaste peres, siis on tugev ka kogu rahvas ja riik.

Kodanike väline kindlus on mitmeist asjaoludest ja on igaihe juures erinev. On kodanikke, kellele annab kindlustunde suhkrukott, petroleumi, riide või jalatsite tagavarad ja kes küsivad, milleks neile erakordsel ajal raamat, kui see pealegi ei püsi pommide vastu, ei kaitse gaasi eestki, põleb veel ära ja temast jääb järele pisut suitsu ning tuhka?

Argem unustagem aga, et tõsistel katsumise tundidel ei ole mitte alati tõelist meelekindlust olnud just nendel, kes küll aineliselt vara poolest olid hästi kindlustatud. Oleme olnud tunnistajaiks olukordades, mil inimest ei lohuta enam ka mingid ainelised varad, vaid just soojast hingest tulevad sõnad või raamatute raamat...

Erakordsel ajal on kodanikule kindlamaks toeks ning põhiliseks kaitseabinõuks tema seesmised tõekspidamised ja tema vaimuvara kaljune alusmüür. Säärast alusmüüri kannab ja aitab kodanikus ehitada — raamat.

Raamat on see tegur, mis toidab rahva hinge, seda tullist sütt, igas kodanikus, mis vajaduse korral kõigis kodanikes ühiselt süttivad ja annavad võimsa leegi, viivad rahva ja iga tema kodaniku kangelastegudele.

Tuletagem meelde, et üks Vabadussõja sangareid kapten Anton Irv oli juba varasest noorusest peale suur raamatusõber ja et ühe Võnnu lahingus langenu taskus leidis temale selles võitluses kindlust andnud Bornhöhe „Tasuja“. Kõik meie rahvuslikud suurmehed, rahva ja riigi juhid on olnud ja on suured raamatusõbrad ning innukad raamatu-lugejad.

Pealegi pole käesoleval ajal edukas elu ilma raamatuta üldse mõeldav, sest elutingimused muutuvad ja arenevad sedavõrd kiiresti, et ei vanemate suuline õpetus ega isiklikult omandatud kogemused ei küüni eluraskuste ületamiseks. Ainult raamatute ammutamatu vara aitab suudab siin aidata peagu alati.

Maailmapoliitiline seisund asetab meid olukordade ette, milledest mitte ainult meie lähemad eelkäijad, vaid me isegi ei teadnud ette undki näha. Prohvet Maltsveti ajal ootasid meie isaisad Lasnamäel „valget laeva“, mis pidi neid viima sinna paremale maale, kus elu oleks avaram — meie aga olime tunnistajajaks, kus „valged laevad“ Tallinna reidil ootasid just seda väikest osa meie kodanikest, kelle esivanemate tõttu meie rahval prohvet Maltsveti päevil oli kitsas. Seepärast nõuab kaasaeg igahihelt meist teadlikkust oma rahvusest ja oma kultuurist, meelekindlust ja tarka meelt ning mõistust, et erakordseid aegu ja olukordi mõista ning astuda neis üles õigesti. Siin aitab meile kaasa — raamat!

Seega — raamat teeb tugevaks!

Ent selle töö paljast äratundmisest üksi on vähe. Vaja on ka aktiivsust, vaja on rahvuslikku tegu! Kui rajame tehaseid, teid, sildu, sadamaid, ehitame laevu, kuivatame soid, aretame karja ja viljasorte ning kindlustame nii oma majandust, siis ärgem unustagem ka raamatut! Kui erakordsel ajal väheneb kuidagi piimakari, siis annab see end tagant järele tunda rahulikelgi aegadel, kuid see haav paraneb. Kannatab aga erakordsel ajal meie vaimne ja kultuuriline looming, siis annab see pärast tunda aastakümneid ja säärase haava täieline paranemine on üldse küsitav. Et raamat võiks teha tugevaks, peab ta ise olema tugev!

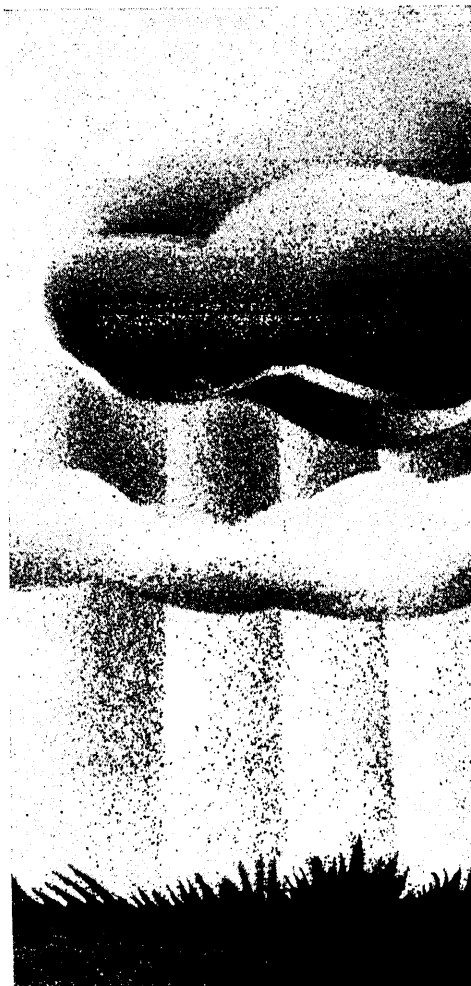
Vaimne looming muutub aga küsitavaks, kui näiteks nüüd erakordsel ajal meil kultuurstuste piiramine võetakse ette eeskätt kultuurilisel alal, — raamatute arvel. Kirjanikud kaotavad loomisvõimalused, raamat kaotab turu ja jäävad nukrutsema meie vähesed kodused raamatukogud. Vähesed osalt seepärast, et meil seni levinud kadaklik vaade ei pidanud kodu kultuursuse tunnuseks mitte raamatuid, vaid rohkem kõike muud: klaverit, „nipsasju“ jne. Eesti kodu kultuursuse tunnuseks peab kujunema kodune raamatukogu kodu kaunimas kohas! Säärsed kogud peaksid tekkima igasse eesti kodusse.

Ütelduga on seoses meie üks teine muutmist ootav harjumus, mis kahtlemata oma alguse on saanud orjaajast või mõisakõrtsist: perekondlikule sündmusele minnes, eriti maal, võetakse sageli kaasa — liiter. Kas ei oleks võrratult kultuursem võtta kaasa hää ja kauris raamat kingiks sõbra või tuttava koduse raamatukogu jaoks.

Uusi eestluse harjumusi ja uut omakultuurist hingestatud rahvuslikku vaimsust looma ning kandma on kutsutud ja seatud noorsugu!

Noortelt ootame eestluse rahvuskultuurilist eneseteostamist!

A. Leinjärv

Juhan Liiv

Aiast leidis linnupesa
meelehaige kirjamees;
puhus sügistuul ta tusa,
seisis tühja pesa ees.

— Küll neil võis siin ilus olla,
(mõtles unistavalt ta)
pehmes pesas ilus olla,
suvitavast vaadata,

kui säält cemalt sinimetsast
kõlas hele karjasarv,
kui säält sinijärve otsast
üles tõusis linnuparv. —

Sügistuul, see külmaltpuhus,
tungis läbi rõivastest...
Tema mõtles üllas rahus
linnulaste õndsusest!

Kalju Kaur

Randlane

Klaveril B. Roomet

Raskelt

M.M. ♩ = 120

Selle tantsu ja ka eelmiste Eesti Nooruses toodud rahvatantsude järeltrükk on keelatud

Randlane kuulub eesti algupäraste rahvatantsude hulka. Laadilt on ta kohmakas ja raskepärane.

SAMM: Randlase põhisamm on vahetussamm (polka samm), mis sooritatakse täiel tallal takti I, II ja III kaheksandikul. IV kaheksandikul ei ole sammu. Pöörlemisel tehakse, vastavalt väljaastatud jalale, tugevad kallutused külgsuunas, mis langevad takti I, II ja III kaheksandikule. Vahetussammuga pöörlemisel hoitakse jalad veidi laiemal kui tavalise polka juures.

ALGASEND: Paarilised kodarjoneel kõrvuti.

LÄHTEASEND: Paarilised pöörduvad kodarjoneel näotsi ja võtavad valsi-võtte.

A osa Alates välise jalaga, paarilised pöörduvad 4. vahetussammuga taktid 1—4. 2 ringi päripäeva, samaaegselt suures ringis liikudes vastupäeva. Lõpetanud pöörlemise, jäädakse — võtet vallandamata — ringjoonele, nägudega vastupäeva.

B osa Paarilised kõnnivad vahe-tussammuga ringjoonel vastupäeva. Selle liikumise juures ei ole enam külgsuunas kallutusi, vaid kogu vahetussammu (kõnni) jooksul kallutatakse keha pidevalt natuke taha. Vaade on paarilistel juhitud teine-teisele, seejuures ilme tõsine. Vahetussammuga ringjoonel otseliikumist alustatakse välise jalaga.

takt 6. Jatkatakse ringjoonel otseliikumist vahetussammuga (seekord alustatakse sisemise jalaga). Keha hoiak ja vaade endised. 6. takti IV kaheksandikul tehakse tugijalal (sisemistel jalgadel — poiss paremal, neiu vasakul) hüpe. Hüpe sooritatakse pehmelt, mitte kohapeal üles, vaid mööda põrandat liikumise suunas edasi.

taktid 7—8. Pöördatakse vahetussammuga kohapeal üks ring päripäeva. Pöördumisel on jällegi sees iseloomustavad kallutused. Tants lõpetatakse rõhulise löögiga vastu põrandat. Lök tehakse sisemiste jalgadega (poiss paremaga — neiu vasakuga 8. takti III kaheksandikul (rõhuga noot). Löögi juures sirutatakse ülakeha ja paarilised vaatavad teineteisele otsa.

U. Toomi

1. Meikopi foto

Kodukaunistamiselt kodukorrastamisele

Noor üenülaste pere on agaralt kin-
nihaaranud kodukaunistamise ülesan-
dest. Üks hooaeg on edukalt möödas,
teisele astutakse südikalt vastu. Kesk-
juhatuses ringkiri 23. IX 39. a. nr. 11
õhutab seda uue võistluse avamisega.

Tahaksin tulla noorte ette oma mõ-
tetega. Need ulatuvad küll üle seniste
kodukaunistamise mõistete, aga egas'
nooredki jää igavesti nii noorteks, nagu
nad on praegu — mõni aasta ja nad
on eas, kunas nad asuvad töötama
omal jalal. Nii ongi õige aeg mõtelda
mida teha ja kuidas teha, et kodu
oleks kaunis. Kui kõik on korralikult
läbimõeldud, kaalutud ja kavatsatud,
siis tööle asudes töö laabub ka pare-
mini.

* * *

Üks vastikumaid tingimusi talu elus
on pori. „Porri upuvad“ meie talude
õued ja karjamaad sügisel ja keva-
del, vihmastel aegadel ka suvel. „Kae-
lani poris“ toimetab naispere koduseid
töid. Porri uppusid mõisade tarbehoo-
nete ja moonamajade ümbrused.

Kas kuidagi ei saa lahti porist?

Saab, kui aga tahetakse lahti saada.

Tahtma hakatakse siis, kui mõtel-
dakse sellele, et pori pole sugugi nii
sunduslik ese, millela taluõues läbi ei
saa. Vastupidi — ilma porita saab läbi
paremini, kodu on kaunim ja elu
rõõmsam.

Kõige raskem on just mõtlema ha-
kata sellele. Teile tundub see rohkem
naljatilgana, kui tõena? Siiski on see
nii ja sellepärast just ongi tarvis ha-
kata mõtlema sellele noorelt. Niipea
kui kõige nooremad nooruseaastad on
mööda lastud, siis enam ei suudeta ha-
kata mõtlema sellele. Ja siis jääb talu
kaelani porisse veel üheks põlveks

Ei usu? Läheme ja vaatame millises
seisukorras on taluvahelised teed. Nad

pole kõlvulised ei veoks ega sõiduks;
nad on hobusetapjad, vankrilõhkujad.
Et need roopad tasaseks teha, selleks
ei kulu kuigi palju tööd ja kruusa —
vaevalt üks hobusemehe tööpäev sü-
gisel ja talu piirides olevad teed oleks
hääs sõidukõlvulises korras. Teor-
juse kaotamisest on juba kolmas pere-
meeste-põlv taludes, kuid enamik pe-
remehi pole veel suutnud mõtlema ha-
kata sellele, et ka tema talu tee peab
olema tee moodi, et see on tema oma
kasu ja au. Järelikult — mõtlema hak-
kamine on raskem kui koormate kang-
gutamine noil auklistel teedel. Kui teie
ikka veel pole veendunud, et just see
mõtlemahakkamine on kõige raskem
asi pori peletamisel, siis ma võtan
abiks võõra keele ja ütlen ladinakeelse
(s. o. „teadusliku“) sõnaga konser-
vatiivne: rahvas on oma harjumus-
tes väga konservatiivne. Ta on harju-
nud poriga oma õues, on harjunud sel-
lega, et taludevahelisi teesid ei paran-
data jne. jne. — ta on selles konser-
vatiivne. Seepärast on tarvis võtta ka
võitlus pori vastu just noorte tegevuse
kavasse.

Kui rakendame tegevusse kõik oma
noorusliku jõu, ka siis pole loota ker-
get võitu pori üle; pori on seotud liidu-
sidemetega mitme asjaga koduõuel, mis
on ka väga kanged paigal püsima. Siin
on esikohal elu- ja tarbehoonete asetus
õue ümber. Pahatihti on lugu nii, et
hoonete ehitamisel ei ole sugugi arves-
tatud võitlust poriga. Peamisteks õue
poriseks sõtkujateks on kariloomad.
Kui karjalaut ja teised hooned omavad
ühise, lahutamata õue või karjateed
käivad teiste hoonete eest läbi, siis
on võitlus poriga väga raske. Tuleb
ehitada kividega sillutatud teesid ja
rentsleid, aga ega need suuda päris
vabastada porist. Teiseks teguriks on

õuealune pinnas. Kui see on kruusane või liivane, siis on võitlus poriga kerge; on ta aga muldne või savine, siis on jällegi võitlus raskem — õu tuleb sillutada kividega.

Kolmandaks teguriks on õue pinna kuju. Meie talud (eriti Põhja-Eestis) asuvad tihti madalamatel kohtadel, ojade ja loikude ääres („et vesi oleks rohkem käepärast“). Tihti õuealused maad on liialt tasased, vee äravoolu polegi või on ta liialt nõrk. Lõuna-Eesti künklikul maastikul on talude asetus selles palju soodsam.

Eelmisest selgub, et võitlus pori vastu nõuab kava, mille teostamine võib venida aastakümnetesse, kuna ta on seotud hoonete ümberehitamisega teistele kohtadele, mõnel juhul nõuab kogu talu ehitamist uuele kohale. On arusaadav, et niisugune kava peab olema hästi läbimõeldud ja kaalutud kõigiti.

On arusaadav ka see, et niisuguse kava teostamine nõuab ka kindlat tahtet. Niisugune kindel tahe küpseb vaid siis, kui ollakse veendunud, et ka meie väärime kaunist, rõõmsat kodu, et meie ei taha vinduda kaelani poris oma eluaeg ja põlvest põlve.

* * *

Nüüd ütlevad teile muidugi targemad inimesed (s. o. konservatiivsed), et kõik see on tühipaljast unistus, sest ta on teostamatu. Kes kannab kõik need kulud, mis on seotud hoonete ümberehitamisega?!!

Meie anname õiguse neile kuni ise jääme konservatiivseteks. Aga niipea, kui hakkame mõtlema ja järelemõtlemata, hakkab nende õigus kahanema, kaob hoopis ära.

Meie talude hooned on enamikus puust. Nad kõdunevad ajajooksul. Suvine kõrvetav päike, leotav vihm ja sügisene vetitav niiskus on nende surma-vaenlased. Nii tulevad nad ometigi ümberehitamisele. Ka tuli hävitab neid hulga igal aastal.

Kas pole siis targem, kui hakkame mõtlema varakult sellele, kuhu kohta, kuidas, millise kava järgi ja millisest materjalist ehitada uus? Kui meie seda ei tee varakult, siis kord, kui peame ehitama, rapsame umbropsu ja ehi-

tame hoone, mis pole meile rõõmuga ega Jumalale auks.

* * *

Õppigem harjuma mõttega, et kõik meie taluhood on hädahood: nad on ehitatud läbi häda hädavajaduse rahuldamiseks, tarviliku asjatundmiseta ja kättejuhtunud materjalist. Kuid nüüd, olles juba katuse all ja omades võimaluse rakendada oma vajaduste rahuldamiseks teadmised ja tööstuse, on meie kohus püüda teha kõik kõige paremini. Kui meie midagi teeme, siis olgu meie hüüdsõnaks: kõige parem ei ole veel küllalt hea. Käies selle järgi ja püüdes ületada kõige parematki, jõuame tõesti kiirelt edasi.

* * *

On juba aru saadud, et meil on ehitustes kõdunemas liialt palju kallist puud. Puud aga on meil vähe ja jääb veel vähemaks tulevikus. Nurmede ja niitude pindala suureneb, metsadealune maa väheneb paratamata. Kuid rahva arvu kasvamisega tõuseb ka sisemaine puutarvidus kütteainena, ehitus- ja majakraami valmistamise materjalina, paberina, riidena (kunstsiid) ja kes teab millena veel! Meie praegused puust eluhood nõuavad liialt palju kütmist. Ehitusmaterjali kokku hoides ehitatakse seinad liialt õhukesed, nii et talve jooksul kulub puid kütteks sama palju, kui kulus maja ehitamiseks.

Et säästa kallist metsa natukenegi ka meie järeletulevatele põlvedele ja soetada enesele lähedamad ja soojemad elukorterid ning korralikud tarbehood, peame tarvitama hakkama kohevaid, soojus- ja tulekindlaid ehitusmaterjale. Korralikult ehitatud õhuvahega telliskivist sein on hulga soojuskindlam palkseinast. Ent praegune telliskivi ei ole veel sugugi põletatud savi tippsaavutus. Praegu meie savikojad valmistavad juba ka kargkive, mis on soojuskindlamad tavalistest umbsetest telliskividest, aga ma loodan, et varsti hakkame saama kohevaid ehk mulliskive (nagu on gaasbetoonkivid), millest ehitatud korterid tarvitavad kütet mitu korda vähem, kui praegused puuhood. Meie valitsus on juba korraldanud telliskivide müügi taludele soodustatud hinnaga ja kindlasti korral-

dab seda ka tulevikus ja veelgi suuremal määral.

Niisugustel majadel jääb kõige kulumaksmaks osaks katuse ja seda silmas pidades, kavatsese oma tulevased talu elumajad kahekordsetena: ühesuuruse katusega on neis eluruumi kaks korda rohkem kui ühekordseis.

* * *

Tuli teeb kurja igal aastal. Eriti tänavusel põuasel suvel hirmutas tuli sedavõrd, et muudeti kriminaalseadust tuleõnnetuste tekitajate valjumaks karistamiseks. Aga üks liik süüdlasi on seal hoopis kaheksilmasuurele jäänud. Need on: a) arhitektid ja insenerid, kes valmistavad talumajade plaane, kus kõik on ühe katuse all; b) näituste korraldajad, kes niisuguseid plaane näitusele välja panevad, ja d) auhindajad, kes niisuguseid plaane kiidavad väga hääks neile auhindade määramisega.

Niipalju kui mina olen käinud põllumajanduslikel näitustel, ikka leian seal taluplaani „kõik ühe katuse all“ ja ikka on tal oma esimene auhind.

Peame harjuma mõtlema, et taluhoonete ühe katuse alla või üksteisele liialt lähedale ehitamine on kriminaalne kuritegu, mis peaks olema karistatav, vähemalt samal määral, nagu tulega hooletult ümberkäimine, kui sellest tekkis tulekahi.

Ta on ka sama vähe põhjendatav, nagu talu lombi ääre ehitamine põhjendusega, et „vesi oleks käepärast“. Tänavu näiteks need lombiäärsed talud pidid tarbevett tooma taludest, kus olid korralikud kaevud.

Kõigi hoonete ühe katuse alla ehitamine põhjusel, et „kõik oleks käe-jalapärast“, ei hõlbusta ometi maja talitust kuigi palju — ainult nende samade võrra, mis vaja astuda üle õue lauda või talli uksele. Hoopis rohkem hõlbustab tarbehoonete varustamine käsikambritega, tarbeveega ja muuga, mis kergendab talitust.

Kuid niisugune talu ühe katuse alla ehitamine säeb talu alalisse ohtu, et tuli hävitab kõik peale viimase hilbu, mis seljas. Sellest kõnelevad veenvalt teated tuleõnnetustest: Kõik põles sisse — vili, heinad, põhk, tööriistad, majakraam, riided ja elusad loomad.

Pole midagi imestada, sest maal pole ju niisuguseid nagu Tallinnas tuletõrje salku, kes on 1) varustatud kõige võimsamate liiklemissuure ja tulekustutamise abinõudega ja 2) on alaliselt valvel ja valmis silmapilk väljasõitma.

1909. a. juuni kuul nägin ühe vene küla põlemist Petseri küljeall. See oli lõõmav põrgu, kust polnud midagi päästa, kuigi meid oli juhuslikult üle 200 noore mehe kohal.

Ja need, meie arhitektide poolt valmistatud ja põllumajanduslikel näitustel auhinnatud „Ühe katuse all“ taluhoonete plaanid on Petseri ümbruse venekülade taluplaanide koopiad! Samuti kui sealgi „fassaadis“ elutare ja täisnurga all selle külge ehitatud tarbehooned — ait, laut, tall, küün ja varjualune vankritele ja põllutööriistadele.

* * *

On tarvis mõista, et iga üritus ei õnnestu, vaid õnnestuvad need vähesed, mis sünnivad suure asjatundmise alusel. Et insener või arhitekt võiks anda häa taluplaani, selleks tal peab olema käepärast uurimiseks palju häid ja halbu taluplaane ja nende asjalik kriitika. Head plaanid on eeskujuks, mis kergendavad uute heade plaanide koostamist; halvad plaanid on hädapärast tarvilikud selleks, et oleks selgelt silme ees vead, millest peab hoiduma. Niisugust materjali meil kogutud ei ole. Sellepärast need auhinnatud talude plaanid on kabinetlikud sünnitused: nad on ilusti värvitud paber pildiks seinale panna, aga mitte usaldusväärsed, kogemustest hääks osutunud taluplaanid.

Meil on ju mitmesuguseid talusid — on niisuguseid, kus kõik on üldiselt hea (õu, ehitiste asetus, ehitiste siseimine jaotus ja varustus, tarvitatud saadavalolevat kohast ehitusmaterjali jne.), on ka niisuguseid, kus üldiselt on kõik rahuldav, kuid mõni asi väga hea.

Noortel tuleks läbi käia kõik ümbruskonna talud, joonistada nende plaanid ja juure lisada seletus, mis on väga hea, hea või halb. Pererahvas ise võib anda otsuse oma elukogemuste najal. Mul on olnud juhuseid, kus mulle on asi paistnud kiiduväärsena, kuid selle omanikud on juhtinud tä-

helepanu puudustele, mis ilmsiks tulevad ainult asja tarvitamisel. Oleks soovitatav, et ÜENÜ iga osakond asutaks oma toimkonna, kes seda ülesannet hakkaks harrastama.

See ülesanne täiendaks kaht üritust, mida ÜENÜ on juba harrastanud mõnda aega, nimelt kodukoha muuseumide korraldust ja kodukaunistamist.

Mõeldagu vaid sellele, milline rahvuslik kultuur-ajalooline väärtus on sellel töö! Meil on ju veel palju hoo- neid ja järelikult asetusplaane vanemast ajast — möödunud sajandi esimesest poolestki. Sajandi teisel poolel järgneb talude ostmise aeg ja (sajandi lõpul) põllumajanduse üleminek karjanduse ja masinate ajajärku ja käesoleval sajandil maareform uudistaludega ning esimesed katsed nõutada taluplaane ehitusinseneridelt.

Nagu juba ütlesin, ajahammas hävitab neid lakkamatult. Hoolitsegem selle eest, et lastelapsed teaksid kuidas elasid, töötasid ja võitlesid eluraskustega vanematevanemad. See pole tühipaljas edevus, vaid see annab nendele jõudu ja julgust eluvõitluses. Oma sugupõlvede elu ja võitluste tundmine on väga tähtis osa inimese vaimses kultuuris.

Sama kodukaunistamise suhtes.

Kaunist kodu ei saa üle öö ja isegi mitte suure raha eest. Olen näinud talusid läinud sajandi viimasest veerandist, mille ehitamisel premees pole

hoolinud rahast; mõne talu „herber“ nõudis oma 20 000—25 000 krooni. Kuid nad on pigemini upsakusest tunnistanud koletised, kui kaunid kodud. Raha oli, aga puudus hää eeskuju.

Meie ei jõua ka kuigi kaugemale kodukaunistamisega, kui need kodud ruttu ärakõdunevad või ärapõlevad.

Võtame kokku kauni kodu saamise nõuded:

- soojuse, tule- ja ilmastikukindel ehitusmaterjal;
- majaplaan (nii väline kui sise- mine), mis kõige paremini rahuldab talurahva nõudeid ja on tõsine ja ilus;
- õueplaan (elu- ja tarbehoonete asetusplaan), mis võimaldab hoida õue puhtana ja toimetada koduseid töid ja karjatalitamist kiu- vil jalul;
- kuiv asukoht paraja kallakuga.

Kõigele sellele peab mõtlema hakkama varakult: Peab meeles pidama, et kauni kodu saame ainult kaugemale ettenägeva hea kava teostamisel.

Mulle tundub, et järgnevail aastakümneil antakse ehituslik ilme Eesti maale pikkadeks aegadeks, sest kõduneva puu asemele võetakse tarvitusele telliskivi või mõni muu mine- raal-ehitusmaterjal.

Hoolitsege, et see ehituslik ilme oleks väärikas ja ilus, et järgnevad põlvned teid kiidaksid ja austaksid.

K. Utuste

K. Rutoff-Rajasaare 60. sünnipäevaks

Eesti näitekirjanduse vanameistriga vestlemas

Maa siin, meri vaateveeru laotleb,
järsandiku joon neid jaotleb,
martsakalda paas,
allpool aas.
Pärnade ja sarapuude vahele
ilmub, sulgub vaade lahele,
ikka üllas see
ülatee.

Nii laulab Gustav Suits, meenutades kauneid suvipäevi, mis veedetud Sillamäel.

Seisan „ülateel“, kõrgel martsakaldal ja vaatan lahele. Tinahallist taevast piserdub aga jäist vihma ning puhangulised tuuleilid sasivad sügisroostest puretud lehti, mis varisenud neilt kuulsailt, G. Suitsu kaudu eesti kirjanduslukku läinud pärnadelt ja sarapuudelt.

See on sügis Sillamäel.

Oma elusügisel veedab siin ka meie näitekirjanduse vanameister, Kristjan Rutoff-Rajasaare, kes 26. nov. s. a. möödus maise matka 60. teetähisest.

Sillamäel on vaikne — eriti sügisel. Vaikus on olnud ka K. Rutoff-Rajasaare nime ümber. Ei ole ta osa võtnud ühestki kirjanduslikust sõjakäigust, suhtudes ilmse skepsisega kirjanduspoliitikasse üldse ja isiklikesse piikidemurdmisse eriti. Ning sellise elusuhtumise eest on ta ka oma lõivud maksnud.

Kristjan Rutoff-Rajasaare sündis 14. novembril 1879 Virumaal, Vaivara vallas Kallasvälja taluperemehe ja külasepa pojana. Oma alghariduse sai ta Tüksamäe vallakoolis, mispeale jätkas õpinguid Vaivara kihelkonnakoolis. 1898. a. siirdus ta Peterburgi, kus teenis kaubanduslikus ettevõttes, täiendades vabal ajal ühtlasi oma haridust. Kuid Peterburgi ei jäänud K. Rutoff-Rajasaare ometi kauaks. Juba ühe aasta pärast tuli ta sünnikohta tagasi, hakates tegelikult põllumeheks. Maailmasõja ajal teenis ta Narvas — algul panganduse alal ja hiljem linnavalitsuses. 1920. aastast peale on K. Rutoff-Rajasaare asunud pidevalt põllumeheena oma sünnikohas.

Käesolevate ridade autori isiklik tutvus vanameister K. Rutoff-Rajasaarega

ulatub küll ainult möödunud suveni, kuid tema teravapiirdelist vaimset isiksust imetles allakirjutanu juba K. Rutoffi nime kandvate tagasihoidliku välimusega trükiste esmakordsel lehitsemisel.

K. Rutoff-Rajasaare kirjanduslikud huvid omandasid kindlama kontuuri tema seltskondliku tegevuse kõrval Vaivaras ja Narvas. „Huvi teatrikunstiga vastu ja meie algupärase näitekirjanduse madal tase sajandivahetusel olid põhjuseks, miks julgesin hakata ka ise katsetama dramaatilises žanris“, tähendas vanameister vestlusel allakirjutanuga.

Vestlus ise toimus ühel suvisel õhtupoolikul kirjaniku uue kodu „Paasiku“ talu mugaval rõdul.

Olin kujutlenud K. Rutoff-Rajasaare't otsustades kas või ta näidendide pealkirjade („Vastu vett“, „Kivi“, „Mässajad“) järgi, teistsugusena, hoopis teistsugusena — vahest pikemana, sünge monumentaalsus rühis ja äge võitluskihk silmis. Mitte jälgegi sellest Ent siiski! Kas ei kõnelenud nood taotised sähvatused pilgus „Kivi“ autori tundeelu alalisest kõrgepingest? Ning käed, mis reetsid omaniku peent vibreerimisvõimet keskkonna meeoleudele, sisendasid tahtmatult võimalust pateetiliseks hoolimatuseks kirjanduslikus loomingus, kui seda minnalaskmist ei pidurdaks range mõistuslik kontroll.

Taandusime minevikku. Esimesed kirjanduslikud mälestused — E. Bornhöhe ja A. Saal'i romantilise põhi-koega ning idealiseeritud värvingut kandev ajalooline proosa, E. Vilde ja E. Petersoni kriitiline realism ning sinna vahele Juhan Liiv. Ent siis tuli August Kitzberg.

„Eesti kirjandusloos leidub seni ainult üks täisvereline näitekirjanik ja selleks on „vana tuuletallaja“ A. Kitzberg. Tema kooli viljastav mõju meie lavakirjanduse arengusse on asendamatu. Alles Kitzbergi vaadates ja lugedes selgus mulle, mis õieti tähendab

kirjutada draamavormis. Loogiliselt ülesehitatud sündmustik, probleemide elulisus, tüüpide kujundamine, tege-
lasi iseloomustav sõnastus ja celkõige
kompositsiooniline ühtlus nõuab tera-
vat distsipliinitunnet ja ranget enese-
kontrolli. Ning seda Kitzbergil oli,
lausus K. Rutoff-Rajasaare, pilk suu-
natud kuhugi kaugemale.

Tallasime rohtunud mälestusradu.
See oli ajalugu, täpsemalt öeldes eesti
teatrikunsti ajalugu, mis meie ees nüüd
avanes. Taustaks oli aga kunagise
eesti teatridiktaatori Karl Menningu
võimas siluett.

„Tulevane August Kitzbergi suur-
mograafia peaks sisaldama kindlasti
peatüki, milles oleks käsitletud K.
Menningu osatähtsust A. Kitzbergi loo-
mingus. Minu lavakirjandusliku too-
dangu olemasolu poleks igatahes mõel-
dav ilma K. Menningu kunstilisi ees-
märke taotleivate näpunäideteta.“

„Kas K. Menningu allakriipsutatud
nõudlikkus ei mõjunud pidurdavalt
teie loomingulisele viljakusele?“, uu-
dishimutses allakirjutanu.

„Nõudlikkuse ja nõudlikkuse vahel
on suuri erinevusi. K. Menning oli
karm arvustaja, kuid seejuures ühtlasi
ka viljakas õpetaja ja ergutaja. Tänu
K. Menningule võis eesti teater käes-
oleva sajandi esimesel kümnendil oma
kunstiliselt tasemelt olla isegi arvus-
tusele õpetajaks. Loogiliselt võttes
oleks olukord pidanud olemas vastupi-
dine — vastasel korral kaotab arvus-
tus üldse oma mõtte. Ent tol korral
astus meie arvustus, eriti teatrikrii-
tika ju alles oma esimesi arglikke
samme.“

„Mida arvate meie praegusest lava-
kirjanduse tasemest?“

„Kirjandus oma põhikoelt kajastab
paratamatult neid jooni, mis vastavale
ajajärgule iseloomulikud. Oleviku eesti
lavakirjandust lehitsedes segab mind
teatav närvilikkus ja tõttamine, mis
seal valitseb. Ent küllap on see aja
vaim, mis ei vaja näidendeid kristall-
selges vormis, vaid lepib üksnes la-
vareportaažiga. Mina olen õnnetuseks
nii „vanamoodne“, et julgen lavateo-
selt nõuda rohkem. Siinkohal ei taha
ma muidugi eitada; et meil on ilmunud
terve rida draamavormis kirjutatud

Foto Stackelberg

K. Rutoff-Rajasaare

oma maja

künnisel

teoseid, mis jäävad tulevikus kahtle-
matult teatrirepertuaari raudvaraks.“

„Kui ma tohiksin küsida, siis milli-
sed tegurid on põhjustanud teie loo-
mingulise vaikimise? „Väimeeste“ ilmu-
misest on möödunud kümme aastat.“

„Minu kauaajaline vaikimine oli tin-
gitud puhtväliseist asjaoludest. Nagu
te isiklikult võite veenduda, ei ela ma
enam oma sünnitalus „Kallasväljal“,
vaid olen olnud sunnitud asumata tei-
sale. Uue kodu rajamine polnud kerge.
Kirjanduslikuks loominguks jätkus
aega vähe, või peagu üldse mitte.“

„Ja teie tulevikukavatsusi?“

„Käsikirjas on mul praegu valmis
õhtutäitev näidend „Rahvamehed“.
Muust oleks vahest varajane rääkida,“
lõpetas K. Rutoff-Rajasaare meie vest-
luse kirjanduslikul ja teatrikunstili-
sel teemal.

K. Rutoff-Rajasaare pole olnud kir-
janduslikult kuigi viljakas, kuid tema
osatähtsuse algupärase draama arengu-
loos on küllaltki silmapaistev. K.
Rutoff-Rajasaare sulest on ilmunud
näidendid „Vastu vett“, „Kahepaik-
sed“, „Kivi“, „Mässajad“ ja „Väime-
hed“, milledes ta liigub A. Kitzbergi
realistlike draamade aine- ja vormi-
maailmas. Ta ained on võetud peami-
selt külaelust, mis nähtud läbi tuge-
vate konfliktide prisma, dialoogi olles
keeleliselt tüse ja rahvalik. K. Rutoff-
Rajasaare kõige kompositsioonikind-
lamad ja psühholoogiliselt tihedamad
teosed on „Kivi“ ja „Väimehed“, mis
on saanud ka suurima menu osaliseks.

Andrus Roolaht

Katseid

MILLE JÄRELE?

Ja milline igatsus! — Igatsus mille järele? Ma ei tea. On vaid lõpmatu igatsus.

Võib-olla on see igatsus Sinu järele? Igatsus viibida Sinuga?

Võib-olla on see igatsus võimust, kuulsusest, aust? Vahest rikkusest, hiilgusest, suurest särast?

Või on see igatsus tõelise suuruse järele? Üleoleku järele kõigest väiklasest, banaalsest? Või naudingu järele? Lõbustuse?

On see igatsus sõprusest, kooskõlast, mõistmisest?

Või lihtsalt rahu järele?

Ei — see on vahest igatsus õnnest, suurest, haaravast õnnest?

Lõppeks — jumalusest? Igavikust? Täiususest?

Ma ei tea. Kuid see igatsus on suur, valdav; valus, kuid ühtlasi hää; kurb, kuid ühtlasi rõõmus; meeletu, kuid ühtlasi õnnestav.

Kas rahuldub kunagi see igatsus? — Ei tea. Kuid siiski — tunnen ometi kuidagi ebamääraselt, et ei kunagi. On see hää või mitte? Jälle ei tea. Võib-olla ongi nii parem.

MATK JUMALATARIGA.

Ta ilmus. Astus nõrkeil sammel üle niidu, üll õrnunane — sama, mis siis, kui nägin teda esmakordselt.

Ta tuli ja ulatas mulle käe. Naeratas oma allapoole suunitud silmega ja ülespoole vaatava pilguga, mida ma kunagi pole näinud kellelgi teisel ja mil on tõesti midagi erakordset.

Omas punanses Ta naeratas selle torkavpehme pilguga, ja mul oli Temale ainult: Sa õrn!

Astusime piki niitu.

See oli kõik, mille sarnast pole olnud. See oli matk läbi taevaste sfääride, matk läbi õndsuste. See oli kõik üle Igatsuste Aasa — see oli paradiislik Täitumise Elamus. Ainult Igavikus võib olla sellist matka.

SÜGIS.

1.

Kuidas on jäänud kõik vaikseks! — Ma kõnnin rannal ja imestlen. Oli elu, oli suvi — enam ei ole. Kui plääž oli suviseltskonna tähtsaim koondumiskoht; kui vesi ja liiv hulas ja möllas, vallatles ja kees; kui laste trall

ja täiskasvanute vestlus ning flirt, vallatus ning möll oli nii kärarikas: siis oli suvi. Kui nüüd kõike seda enam ei ole; kui plääž on tühi ja kirevuse mälestuse tõttu õudne: nüüd on sügis. Kõik suviseltskonnast on läinud, kõik suvilad on jäänud tühjaks. Ah nii, õige — on ju sügis.

2.

Nüüd avaneb mulle jälle värvide näitus — taamal, kus on vana park-mets. Nüüd on mul jälle oma galerii, nüüd on mul jälle suur kunsti sügisnäitus. Iga päevaga — ei, iga tunniga muutub see! Võib seda ükski muu galerii? Minu oma aga võib seda. Ja ma naudin iga päev. Missugused värvide varjundid! Kuidas need varjundid süvenevad ja teisevad! Niikaua kuni ühel päeval näen, et on ilmunud selles kirevuses palju musti tühemikke. — See on ka ilus. Aga nüüd tean, et sügis on lõplikult sisse murdnud.

3.

Üks mees vehkleb ülal taevastes. Oi, kui toredasti ta vehkleb! Võib keegi üldse üksi nii toredasti vehelda tuues esile nii palju värve, nii palju hiilgust! Nüüd tunnen alles õieti, et oleme Põhjas ja kuulume kokku kogu Põhjaga.

4.

Möögarohi kerkib sääl esile paksus puhmas. Ta on nüüd ülihuvitavas värvitoonis, õigemini värvitoonide kompleksis. Kollane, punane, roheline — aga kui palju teiseid!

Varsti muutub see. Muutub täiesti ilmetuks. Kuid nüüd on veel ilus. Nüüd naudin veel värve ja mitmekesisust. Nüüd on tore olla. On tore olla maal sügisel.

SÖNNID JA NURISEJAD.

Vana Sõnn loeb raha ja sellid olgu vait. Ei tohi segada, sest Vana Sõnn loeb raha. Vana Sõnn mõnuleb.

Ah, kuidas neid tüütab nende mõnulemises, nende vaikes ja väikeses olemises, kui keegi järsku neid segab; kui keegi järsku lööb sisse asjade loomulikku käiku, kui keegi tahab äkki midagi teisiti — eemal sellest loomulikust tulevikulisest rajast.

Nad tahavad olla segamatus rahu. Aga neid ei lasta. Nurisejad tülitavad neid. See on sõnnide traagika.

Kalju Oja

JALUTUSKÄIK PUIESTEEL MERERANNAL

Olin endas ja vaatasin välja.
Maailm oli tasapinnaline.
Pinnad ja varjud libisesid üle
pindade ja varjude.
Nad libisesid minust mööda.
Olin endas ja vaatasin.
Kuu tahtis mind petta ja värvis
osa varje punaseks.
Sinised varjud lõikasid ribadeks
mere klaasi.
Tean küll:
Oli vaid hall ja must.
Vaatasin veel ja olin üks.
Silm oli nägemus.

Potsatades kukkus valminud kasta-
neid tasapindadele. Lääkiv pruun vili
piilus okaliste koorte praost.

Punane vari ristles ja murdus pruunil
tombul.

Astusin välja endast, kummardasin
ja võtsin pihku puu pakatanud seemne.
Tasapinnad nihkusid.

Mulla lõhn puudutas mind. Puu-
seemne okaline kest torkas valusalt
mu sõrme.

Tsirkli ots märkis ruumi kesk-
punkti.

Are Lee

G. E. LESSING

E P I G R A M M E *

NIKANDERILE.

Tal äsja õnnestus üks oivaline
epigramm,
ent siis aidaa! — tal otsas oli ramm!
Nii lootusrikkalt alanud, nüüd tööd
ta püüab jätkata kõik päevad, ööd.
Kuid asjata mees värsse lööb!

Eks mesilaselgi, kes kord saab
vahvalt pista
ta nõelakene armutumalt välja kista!

NITULUSE HAUAKIRI.

„Siin lamab Nituluse, surmast
võitnu põrm;
ta võitis sellega, et mittemillestki sai
tolm ja põrm...“

IMPROVISEERITUD HAUAKIRI ÜHELE POODULE.

Siin puhkab ta, kui tuul ei puhu.

Tõlk. Ivar Paulson

MARULLUSELE.

Suur tahad olla, omada ka vaga läike,
Marullus, mis on vaga, on ka väike!

ÜHELE PIKKNINALE.

Ta nina hiiglapikk, peaaegu küünib
kuule,
ma vannun, et ta kõrv ei nuuskamisi
kuule!

LUKRINUSE HAUAKIRI.

Mis hirmsa haisuga siin õhk on
laetud,
ta hing koos kehaga vist maha
maetud!

*) Gotthold Ephraim Lessing (1729
—1781) tuntud valgustusaja kriitik, luuletaja
ja näitekirjanik, võitleja vaimse vabaduse ja
usulise tolerantsi eest, on olnud suur vormide
katsetaja, et oma õiget sfääri leida. Parim,
mida L. sel alal on pakkunud, on tema epi-
grammid. Neis ta jäljendab tugevasti
rooma epigrammeistri Martialist.

Mõned L. epigrammid on sihitud kaasaeg-

sete isikute ja tõestisündinud seikade pihta,
paljude „corpus delicti“ on aga puhtal kujul
luuletaja enda välja mõeldud. Niisugune väl-
jamõeldud alus on siis Lessingile õige ohtralt
vaba voli andnud oma satiirinõela teravaks
ihuda. Tänapäeva lugejailgi on neid kerge
mõista, kuna nende puhul tavaliselt pole tar-
vis uurida nende ajaloolist tagapõhja. Nad on
üleajalised.

I. P.

Keele ilust

Keslik oleks arvata, et ilumõiste on puht maitseasi: mis ühele ilus, võib teisele tunduda inetu ja vastupidi.

Osaliselt ehk on see nii, kuid (eriti keelte suhtes) võime ometi kõnelda üldisest ilumõistest, mis tajutav ja tunnustatav kõigi kuulajate-kõnelejate poolt.

Oleme kuulnud, mis tõsi, et eesti keel on ilus. Keelte „iludusvõistlusel“ tulnud eesti keel isegi 3. kohale — itaalia ja soome keele järel. Küllaltki aukartust äratav! Kuid küsime siiski, miks on itaalia ja soome keel eespool?

Nende keelte pealiskaudselgi vaatlemisel tõdeme, et seal esineb rohkesti vokaale ja helisevaid-helilisi konsonante. Soome keeles esineb näiteks pikki vokaale isegi järgsilpides, samuti esineb seal käändelõppe -lle, -lla, mis meil on muutunud lühemaks, vähemkõlavaks -le, -l.

Üksikasjusse, peensustesse laskumata tuleb üldjoontes keele iluideaaliks pidada keelt, kus esineb võrdselt:

- 1) vokaale ja konsonante,
- 2) helilisi ning helituid konsonante.

Esineb vokaale rohkem konsonantidest või helilisi konsonante rohkem helituist, muutub keel liiga „laulvaks“, mis on samuti ebameeldiv, nagu on seda teine äärmus: liigne kõlatus, kuivus, tuimus, mis omane paljudele keeltele.

Eriti iseloomustav on see saksa, inglise ja vene keelele (ka teistele!), kus konsonantirikkus ja helitute, susisevate konsonantide arv on võrdlemisi suur (vene keel). Võtame näit. saksakeelse „schlecht“, ingliskeelse „thoughts“ või venekeelse „ženštšina“, kogeme kohe konsonantiderohkuses, mis eriti omane saksa ja inglise keelele (schlecht, thoughts), ning helitute häälikute (sisisev-susisevad) esinemissageduses (ženštšina, zaštšišštšatj). Toodud näited kõnelevad ise selget keelt.

Konsonante peetakse üldse keele maskuliinseiks, vokaale — feminiinseiks elementideks. Konsonandid oleksid nagu luustik, kondikava, mis hoiab püsti ja koos mõiste kandjat — sõna; vokaalid oleksid liha luude (= konsonantide) ümber.

Võtame näiteks paar sõna: postkontor ja r a a m a t u k a u p l u s. Märgime neist välja järjekorras kõik konsonandid, siis saame

„p s t k n t r“ ja „r m t k p l s“. Pole vist vaja mingit erilist pingutust, et antud konsonantidest uuesti konstrueerida eeltoodud sõnu, see näib olevat päris lihtne ja kerge. Samal põhimõttel põhjeneb üldjoontes ka kiirkiri ehk stenograafia, kus konsonantide vahel olevad vokaalid jäetakse harilikult märkimata — ja saadakse küllalt hakkama.

Kui aga kirjutame samadest sõnadest välja vokaalid — „oo“ ja „aaauuu“ — ei julgeks ega suudaks pööraseimgi fantaasia ära tunda eelpoolseid sõnu.

Siit nähtub, et saksa, inglise, vene (ja ka teistele euroopa keeltele omane joon) keel on maskuliinsem, neis esineb rohkem konsonante kui vokaale (53:42) ja ka enam kõlaltuid-helituid (eriti susisevaid) konsonante rohkem kui helilisi kaashäälikuid.

Vaatleme eelpool ülesseatud ilunõudeid eesti keele seisukohalt veidi lähemalt. Konsonantide-vokaalide suhe on eesti keeles tunduvalt õnnelikum eelnimetatud suurkeelist, sest umbkaudu on suhe meil 53:47, nii siis päris lähedane ideaalseisule (50 + 50%), mis üle võime olla kõigiti õnnelikud ja rahuldatud.

Teise nõude seisukohalt on aga pilt hoopis kurvem: heliliste konsonantide esinemissagedus on umbes 17,5%, helitute oma umbes 35,5%, seega vaevalt pool sellest, mida nõuab ideaalnorm — ühevõrra (25% + 25%).

Siit järeldus: pöud on helilistest konsonantidest (l, m, n, r, v), nende esinemissageduski on vähene, kuna üleliia on helituid konsonante (b, d, g, p, t, k, s, h), nendest eriti palju „s“ (9%) ja „t“ (8%), kuna heliliste konsonantide esinemissagedus on tunduvalt väiksem, näit. „l“ (6%), „r“ ja „m“ (ä 4%), „n“ (3%).

Suudaksime siia tuua pisut parandust (peamiselt uussõnade loomisel), võidaks keele ilu paljugi. Kuid ka sellisena on meie keel küllaltki ilus ja kõlarikas ning väärrib täit tunnustust ja lugupidamist. Ilu suhtes on eesti keel mitmeti ees mõnestki suurrahva keelest; eesti keele ilukõla paneb mõnegi suurrahva meid kadestama.

Eesti keelel on mõndagi igavikukõlalist, on paljugi, mida pole teistel. Hinnakem seda, omistagem eesti keelele enam austust. Ta väärrib seda teenitult.

Kristjan Meikop

TEED JA TEOD

Mõtteid ja vaatlusi maavaimu ja maapalge kujunemisest

1.
Sellest on palju aastaid mööda, peagu terve ja tugev inimiga, mil kurbuses ja kibeduses laulis Juhan Liiv:

Must lagi on meie toal,
on must ja suitsuga,
sää! hämblikuvörku, sää! nõge,
on ritsikaid, prussakaid ka.

Niisugustesse tubadesse tungis meie rahvusliku ärkamisaja helendav päiksepaiste ja õpetas nägema seda armetust, sellest välja püüdma, valgema ja puhtama toa eest võitlema. Selle suure võitluse avalduseks olid: rahvale trükitud sõna hankimine, kultuuriliste ja poliitiliste õiguste nõutamine, karskus- ja rahvusaate innustamine, majanduslikule iseseisvusele õhutamise maaomandite päriseks hankimise näol jne.

Neist „mustadest ja suitsustest“ talutaredest tulid meie rahva esimesed juhid. Osa neid, kes sealt välja pääses, läks rahvale ja maale kaduma — salates oma kuuluvuse rahvasse, kes elas mustades taredes. Seda sorti „päästetute“ viimastest järeלטulijatest osa alles hiljuti siirdus koos sakslastega väetama teiste radade ja maade söödismaid. Suures enamuses aga „mustadest ja suitsustest“ taredest tulijad — rahvuslikud juhid — mitte ei viinud üksnes meie rahvast välja nendest taredest puhtamatesse kodudesse, vaid koguni ka riiklikule isecolemisele ja vaimsele sõltumatusele.

See on ajalugu ja ausa ning tugeva võitluse villi.

Kahjuks aga oli tollest ajast pärit, peagu viimaste aastateni kirjutamata seadusena püsinud vaade: maalt ära! Eemale omast kodust, oma musta laega talutarest! See seadus kirjutati rahva hinge tol „kergema“ otsimise ja lapsest „herra“ teha tahtmise ajal, mil meie taluinimene oli alles „prostam“ kõigist seisustest, mil talutares oli suitsu õhuga pooleks ning ränkust ja alandavat mustust. See vaim aga kollitas meie viimaste aastate teedel. Eks sellest ole kõneldud, kirjutatud palju. Veel enam: ohati ning kurdeti, et oleme hääbuv ja linnastuv rahvas.

Kas on nende ennustajate prohvetlikult mõeldud sõnad täitunud?

2.

— Ei, kindlasti ei!, ütles siiralt üks noori ja juhtivaid maategelasi. Sest vaadake, seda linnastumise vaimu enam pole.

Üksikjuhud on sama haruldased ja maaühiskonnas väljanaerdavad, kui omal ajal olid kadakastumised... muidugi, kui linnastumine ei toimu vastavalt hariduslikule ettevalmistusele ja annetele, mis seal rakendavad siirduja hoopis produktiivsemale ja tulemusrohemale tööle.

See on pika õppetunni tulemus. Kuid kas seda oleks olnud, kui meie talu poleks põhjalikult muutunud viimastel aastatel? Kui poleks olnud neid väsimatuid teejajajaid ja jonnakaid tegelasi, kes end elasid nendeks varrasteks, mida mööda uue küla väänkasvud hakkasid ajama üles. Ja kui juba suures enamuses meie maaühiskonnas vardad on varjatud üldise väänkasvude rohelse ja õitega, siis on paratamatult varraste osatähtsus unustatud.

Ma olen mõelnud siin neid tegelasi, kes hoolikalt on võidelnud küla haridusliku ja vaimse elu nivoo tõstmise eest. Kas suudab keegi teha kindlaks unetute ööde, miljonite tasuta ohverdatud tundide, tegevuspinges põletatud närvide kaotust jne. jne., mida tuhanded noored on raisanud meie iseseisvuse kestel, et vanadest magasiitadest saaksid heledad rahvamajad, et tekiksid raamatukogud, et kodukaunistamise aktsioon jalad alla võis võtta, et talutööde sooritamisel masin nii jõuliselt sisse murdis — nagu nii meelsasti armastatakse väljendada.

Iseseisvus iseenesest oli ostetud maatükk. Sellele meie-pärane elu luua, oma vaim ning suund anda, seda on tulnud teha aastaid püsivas töös. Tihti võitluses lõhkuvate, salgavate ja mahakiskuvate voolude ning tormidega. Et see töö tagajärgi on kannud, seda kinnitavad tulemused. Need võttis väga lühidalt kokku ühes hiljutises kõnes eelmine peaminister K. Eenpalu, öeldes:

— Meie külas on viimase kahekümne aastaga nii palju tehtud, et kui see oleks üle õõ juhtunud, siis ei tundnuks meie oma küla enam ära.

3.

Elame erakordsel ajal. Seda teame kõik. Kuid see ei tähenda seda, et töö oleks nüüd üleliigne. Küll aga tuleb valida tööle uusi suundi. Ja kahtlemata on tänapäeva oludes tarvilikum kui kunagi varem tugev kul-

tuuriline hoogtöö, et igal sammul võiks kogu maailm näha, et selle rahva elu- jõud ja arenemistahe on niivõrd tugev, et selle hõlma hakkamine oleks kuritegu. Kultuuriliselt hästi korraldatud rahvale ei tulda ometi „tsivilisatsiooni“ tooma. Rahvas, kes vaimselt on kristalliseerunud ja oma tee leidnud — ei avatle võõrast võimu — võõra vaimu levitama ega pealesuruma.

Ses vist pole kaksipidi mõtlemist. Ei usu ometi mõtlev inimene, et vaid hästi haritud põllud, rohke piimaanniga karjad, tuhanded tehased jne. kannaks meie riiklikku elu. Majanduslik tugevus on ainult abinõuks, mis kannab inimväärselt ühiskonda, kes on peremees- rahvana end teatud maaalal pannud aegadest aegadesse maksma. Et meil, toetatud ja hoolitsetud ning sageli riiklikult soodustatud majandusele arendamise juures on vabahari- dustööd peamiselt vabatahtliku töö- teenistusega tehtud nagu oma tööd, selle eest vist ei jõuta kunagi nendele enese- ohverdajatele piisavat tänu öelda. Nad õpetasid oma maad ja iseseisvust armastama, sest nad igal sammul oma seltskondlikus tegevus- es tegid kõik selleks, et näidata, kuidas võib ja saab iseseisev rahvas elada oma riik- likus tares, kus pole vaja kütüru vajuda võõra võimu poolt rõhuva „madala lae“ all.

4.

Nende ridade autoril on olnud võimalus tut- vuda vaid ühe maakonna piirides hiljuti vali- tud vallavolikogude koosseisudega. Üllataval kombel on seekordsed valimised toonud voli- kogudesse noori tegelasi. Veel huvitavam: kohalikke haridustegelasi.

Üks neist noortest tegelastest tähendas:

— Needsamad eakad naabrid, kes mind seltsimaja ehitamise innustamisel ja näiteringi loomisel „rätsepakeseks“ nimetasid, kandsid nüüd hoolt, et saaksin volikogusse.

Veel rohkem, need taadid arvanud koguni: Inimene, kes Issanda kopikat palgaks saamata ehtas terve maja rahvale ja tegi näitemängu, miks see ei võiks hoolitseda, et valla elu ka paremini läheks? —

Maa vabaharidustöö tegelaste kaader on kasvanud suureks. See ei koosne ükski enam koolmeistritest, hoopis mitte arstidest, apteek- ritest, kirikhärradest, mõnest üliõpilasest, kuigi ka neid protsentuaalselt õige tagasihoid- lik arv leidub; ka mitte rätsepatest — mil- line kutse üllataval kombel meie rahvuslikul ärkamisajal ja selle järelaastatel peamise tege- laskonna andis — vaid praegune maa vaba- haridustöö juhtide võimas kaader koosneb

kohalikest noorperemeestest, perenaistest, teis- test kohalikest noortest, kuulugu nad kutselt ükstapuha millisesse seisusse. Nemand tunne- vad kõik maa suure ühiskonna — maa- rahva tarvidusi ja nemad ise kannavad endas neid igatsusi, mida vajab küla selleks, et võiks enese, oma koduga rahul olla. Nende töö on töö parema kodukoha ja isikliku kodu tuleviku eest.

Ja et nende tegelaste vastu usaldus on tul- nud, seda kinnitavad kas või viimased vali- mised.

Uskumem: Meie küla elab neil aastatel üle suure murrangu.

Nüüd hakkab kujunema alles kakskümmend aastat peale Vabadussõda meie iseseisva maa tõeline vaim. Seda pole toodud mujalt ega prohvetitest õpetatud, selle loovad kohalikud väikesed mehed ja naised, kohalikud tegelased ise ja just need, kes raske ja kurnava talu- töö juures rakendusid kultuuriliste püüdmiste vankri ette, mida tuli ikka kõrgemale ja kõr- gemale vedada, vaatamata viletsale teele ja kaigastele, mida ikka ja jälle sõgeduses koda- ratesse loobiti. Nüüd aga on tee selginenud ja töötulemused end maksma pannud. See ei saa olematuks, see läheb edasi ja võiks õnne- likult öelda õnnetu Juhan Liivi sõnadega:

ja sinu mõte ja sinu meel
kord tuksub su rahva rinnast

ja liigub ja loob ja lehvitab
ja kaunid radasid rajab,
su rahva koda see ehitab
ning põlvest põlveni kajab.

Milline on siis tee, kuhu on juhitud meie noor küla?

Sirge tee, õelgem kohe. Sest nüüd on jõu- tud äratundmisele, et jõukad ja ilusad kodud vajavad kultuurseid inimesi ja et kultuurse ning haritud inimese koht pole ükski linnas. Maa noorsugu aimab oma auväärset ülesan- net rahvustervikus — olla rahva elujõu ja reserveid kandja ning vastavalt sellele jätkab oma tööd maa viljelemisel, kodude kaunistamisel ja vabaharidustöös, rõhutades selles rahvusluse kandvat osatähtsust.

Tõsi, võidakse tulla ning öelda: Ajalehed kirjutavad veel külaulaklustest, šimmanitest, alkoholi-sõbralikust noorsoost, labasest küla- lavade literatuurist, „dzimmilt“ rõivastumi- sest, lagunenu ja rāpakatest talu-õuedest ning elamutest jne., jne.

Täiesti õige. Kahjuks.

Kuid, kas siiski ometi just esimestele rehest eraldi elumajade ehitajatele ei järgnenud teis- sed? Kas külas esimese raudtelgedega, vankri tekkimisel ei kadunud peatselt kõik puutegel-

dega vankrid, sest esimene oli märksa parem. Kuid esimese tekkimist tui kaua oodata. Veel enam, esimese hankija naerdi alul välja, et pärast kiita.

Meie konstateerime, et maa tänapäev on võtnud suuna, mis viib tervema ja heledama küla poole. Selle õhutamiseks on sisemise äratundmise inertis ja see on tavaliselt nii võimas, et paneb igal juhul end maksma. Külalaps kalduvad hulgakki sellele teele, sest saavutatud võitude kuma on selleks liiati avatlev.

Pliuhkami ja Mikumärdi tüüp on meie talust surnud, nii nagu meie sealt asjata otsime Mogri-Märti, Vedelvorsti, Neetud talu tudengeid jne. Uus maategelane ei tegutse üksnes väljaspool kodu innukalt, vaid ta isiklik elu on sama innustatult ja tasakaalukalt juhitud ning ennekõike on ta avara silmaringiga ja mõtleb kultuurinimene.

Teda meie tervitame ja temasse usume, sest tema hoiab, et pind meie all ei hakkaks kõikuma, et meid ei kallutataks siit, kuhu oleme juurdunud nii, et meie sest pinnast „väljajuuriijate“ üks salkkond pärast 700 aastast asjatult tehtud tööd paremaks pidas siit

hoopis kaduda, sest varsti nad nagu nii oleksid tähelepandamatult hääbunud. Nende lahkumine oli nende luigelaul, kuigi nukker. Aga kui suur ja kohutav peab olema vägivald, mis meie külarahva oma maakamara juurest välja juuriks ja mujale viiks? Kas saakski enam kunagi tekkida nii suurt vägivalda? Eriti, kui mõtleme, kui palju armastust ja eneseohverdumist meie külalt on nõudnud viimasel kahelkümnel aastal kaks suurt ülesannet: 1. viia oma isiklikku elu edasi ja seesmisele jõukusele ning 2. luua ühiskondlik ja kultuurne küla kõigi oma organisatsiooniliste ja vaimsete funktsioonidega.

Need loodud varandused ja elutöö aarded on annud põlise tee. Õigemini: tehtud töö on näidanud tee ja käidud tee on määranud tegude iseloomu. Ja see läheb edasi oma igavest rada — eestlane elab Eestile. Eesti jaoks sünnivad põlved ning tärkavad noored. Neid ei sünnitata ometi muude jaoks, võõrasteks ülesanneteks!

Elmo Ellor

Rahvarõiva tänapäev

Rahvarõiva kavakindlaks keskseks propageerijaks moodustatud Rahvarõiva Komitee asus paar aastat tagasi oma ülesannete juure peamiselt kahe sihiga: 1) olla nõuandjaks ja abiliseks kõigile rahvarõiva valmistajatele praktiliselt ja 2) juhtida rahvarõiva uuesti tarvitamisele võtmise propaganda kaudu rahvas tagasi oma vana rahvakultuuri resp. iseene minevikupõlve omapärase loomingu tundmisele. Mõlema sihi kavakindel taotlus on möödunud kahe aasta jooksul küllalt tähelepanuväärseid tulemusi annud: on valmistatud suurel hulgal ilusaid rahvarõivaid, mis oma ehtsuselt ja viimistluselt on peaaegu täiuslikud, kuid on süvenenud ka arusaamine nende tõelisest ilust ja nende sisemisest tähendusest ning väärtusest meile.

See oli rahulikul ajal algatatud ja sellisena rahulikeks aegadeks ning meie oma siseelu korraldamiseks mõeldud aktsioon. See oli vaigke püüe oma kasvava ja areneva väikese kodumaa taset ka sellel alal tõsta, Eestit ka tema rahva välisest küljest omakultuuri abil veelgi eestilisemaks teha, inimese suhet tema

maaga enese tundmaõppimise loomulikku rada mööda tihendada ja lähendada. Vahepeal aga on olud väljaspool meid, aga nendest kaaskistult mõningal määral ka meil endil sedavõrt muutunud, et nagu iseenesest kerkib esile küsimus, kas maksab praegu veel kuldada oma jõudu ja vara sellise ala korraldamiseks nagu seda on rahvarõivas ja kas ei oleks praegu targem tegeleda parem mitmesuguste majanduslike või teiste puht-äramise probleemidega?

See on kõigiti õigustatud küsimus ning näiliselt ka täiesti ratsionaalne. Tegelikult aga kujuneb meie otsus sootu teiseks kui arvestame, et küsimuses pole mitte mingi meile ükskõikset ilmet andev ala, vaid hoopis midagi muud. Vahepeal on terved suured riigid, kes lugesid oma rahvastikku kümneis miljonis ja kes omasid enesekaitseks küllalt raha ja relvi lühikese aja jooksul olematuks saanud peamiselt põhjendusel, nagu ei oleks nad omanud sedavõrt rahvuslikku omapära, et neil oleks olnud õigust kauemini pretendeerida eluõigusele omaette. Siit nähtub, et

rahvuslikku omapära ja seega eeskätt meil rahvarõiva propagandat tänapäeval ei ole siis tarvis mitte ainult meie kultuuriliste huvide arendamiseks, vaid et see on kujunenud vägevaks kultuurseks enesealahoitu teguriks igale rahvale, seda enam, mida väiksem ja majanduslikult vähemkaaluv ta on. Seega peaks olema päris selge, miks rahvarõiva küsimused, eriti praegu, on meile sama olulise tähtsusega kui kõik muugi, kuna on ilmne, et iga väikerahva püsimine, olgu iseseisvana või mitte, on kindel niikaua, kuni ta suudab ausalt ja kindlalt ise jääda selleks, kes ta on.

Ometi, tulles tagasi rahvarõiva puhtpraktiliste ülesannete juure, peame tema jõuliselt maksvusele pääsemiseks tegema kõik ka tema üldisima esinemisvõimaluse, rahvatantsu pärast. Rahvatants on meil viimastel aastatel levinud ikka laiemale alale ja leidnud üha suuremat süvendamist ning kuna rahvarõivas kui kostüüm on nagu muusikagi rahvatantsu otse lahutamatuks saajaks, siis on loomulik, et tantsu täisväärne ilu pääseb esile alles siis, kui kõik tema üksikkomponendid on ühtlaselt täiuseni viidud. Seega tuleb igal rahvatantsijal mitte üksi viimistleda kõiki vastava tantsu huvitavaid samme ja lügetusi, vaid kanda hoolt ka selle eest, et tema ülikond oleks kõigiti hea ja ilus.

Rahvarõiva Komitee oma tegevust alustades püstitas kõigepealt kaks põhilist nõuet: 1) et iga rahvarõiva muretseja hankigu enesele etnograafiliselt võimalikult õige eeskuju ja 2) et see eeskuju oleks oma kodunurga ülikond. Nüüd on korduvad esinemised nii kodu- kui ka välismaal kõigiti tõendanud, et need nõuded on osutunud õigeiks ja et nendest kinni pidades suudetakse saavutada parimaid tagajärgi. Sest ollakse üldiselt veendunud, et ühe toreda, kõiges täiuses esitatud rahvarõiva kõrval jääb varju iga napp ja kergeriideline uueaegsusele kalduv ülikond ning et kõik ülikonnad meie rahvarõivaste nii mitmekesisel sarjas on kaunid ja esitamisväärsed. Seepärast on arusaadav iga rahvarõiva omaja ja muretseja püüe sinnapoole, et tema rõivas oleks kõigiti ehtne ja et ka ta enese teadmised oma rahvarõivast oleksid küllaldased.

Nii oleme siis oma rahvarõiva küsimust selgitades ja lahendades seni jõudnud kokkuvõttes juba võrdlemisi heade tulemusteni. Kuid nagu seda näitas viimane suurem rahvarõivaste kodumaine paraad möödunud suve II Eesti Mängude rahvatantsijate rongkäigu

näol, on veel siin nii mõndagi tarvis parandada, kohendada ja täiendada. Peakatete rikkalikust valikust oli üldisemal alal esitatud paraku ainult elementaarseid ja eri maakondadele mitteiseloomulikke tüüpe, vastavad jalanõud puudusid peagu hoopis. Samuti ei olnud kuigi suurt käsitsemist leidnud rahvarõiva väiksemad kaunistavad osad, nagu põlled, taskud, kaelarätid jne. Ka rõivaste kandmise viis (peakatted, vööd) jättis mõndagi soovida, samuti ei olnud ära kasutatud sageli otse suurepäraseid eeldusi peakatte tüübi iseloomustamiseks vastava soengu valmistamisega.

Olles kindel, et neid viimaseidki puudusi kõrvaldades ja oma rahvarõivast täiuseni viimistledes võib jõuda veelgi paremate tagajärgedeni, on E. Võimlejate Liidus algatatud mõtte, hakata oma liikmeskonna rahvarõivaid premeerima. Hindamine sünniks punktide alusel, kusjuures kõige vähem punktide saajad, s.o. kõige puudulikumate ülikondade kandjad saaksid kolmandasse, rohkemate punktide arvuga aga juba teise või esimesse klassi. Kõrgeim kõigist oleks eelisklass, s.o. kategooria, kuhu pääsevad ainult need, kelle ülikonnad on vastavalt oma kodukoha eeskujule õiged laadilt, suuruselt, lõikelt, värvilt, materjalilt ja kaunistamisviisilt ning kus on esitatud kõik võimalikud ülikonna üksikosad ning kus rõivakandja oskab neid õieti kanda ja omab ka nende kohta teadmisi. Eelisklassi jõudmiseks võib iga võistleja alata kas või kolmandast klassist ning siis kõik võistlused kaasa teha, kuni ta lõpuks saab eelisklassi eesõigused ja diplomi. Ainsaks tingimuseks on see, et võistelda saab ainult oma isikliku rõivaga.

Samasugust premeerimist, kuigi vähem detailiseeritud kava järele, on kavatsatud juba ka nii mõneski teises organisatsioonis ning meie ilusa rahvarõiva suurema leviku huvides oleks soovitav, kui see kanduks võimalikult kõikjale, kus aga rahvarõiva valmistamist ja kandmist harrastatakse. Võistluste algades on loomulik, et meil kõigil annab veel tublisti oma rõiva juures vaeva näha selleks, et teda eelisklassini välja viia, kuid ei ole ka kahtlust, et juba esimene premeerimine selgitab välja hea kogu täiesti viimistletud ja nimeväärseid rõivaid. Et me neid aga aasta-aastalt niihästi rahvatantsu kui ka oma sisemise kultuuritunde huvides ikka rohkem ja rohkem saaksime, selleks kõigile head tahet ja edu!

Tütu Kadak

Naine ja võistlussport

Kehakultuuri ajaloos on kolm tõusumomenti, millistest esimene avaldus muinasaja Kreekas. See õitseajaks oli aga lühike ja hävis üldises degenererumises. Järgnev ajajärk, mil tähelepanu koondus peamiselt usuelule, jättis hoopis tagaplaanile kehaarendamise mõtte. Mõnda veelgi kaugemale: keha eest hoolitsemist peeti patuks ja hoiduti sellest. Teissugust tõusumomenti kohtame rüütliajastul. Tolleaegses kasvatuses mõisteti keha tervishoiu ja vormipidamise tähtsust ja kehakultuur sai jälle uue tõuke arenemiseks. Uuel ajal tõuseb huvi kehalise kasvatuse vastu jõuliselt ja alates eelmise sajandi lõpust läheb see üha enam hoogu.

Milline oli naiste osa neil kehakultuuri tõusujärkudel?

Muinasaja Spartas arvati, et kehalised harjutused on naistele tarvilikud, suutmaks sünnitada elujõulisi poegi. Tütarlapsi kasvatati küll kodus, kuid sportida ja harjutada tohtisid nad nagu poisidki. Neile korraldati isegi võistlusi. Soovitatud spordialaks oli pankratsioon, mis oli midagi poksi ja maadluse vahepealset. Naised ise olevat eriti huvitunud ühest poksiviisist, mis meenutab inglispoksi. Lisaks harjutasid naised veel jooksu, kettahoidet ja odaviset. Jooksu maa pikkus oli 5/6 staadionipikkust (üks staadion 192 m), seega veidi lühem kui meestel. Tütarlapsed jooksid harilikult juuksed valla, põlvini ulatuv tuunika seljas. Naised, samuti tuunikas, kandsid juukseid seotult. Tuunika löikes on parem öla jäetud paljaks.

Naiste organiseeritud sportlikku kasvatust kohtame vanal ajal ainult Spartas. Kuid ka muinasgermaanid naised olid julged, tugevad ja endisaja skandinaavia naised olnud legendide põhjal viikingitele suurepäraseks abilisteks.

Kui me jälgime keskaega, näeme, et kõrge-mast soost naised olid ilmselt teadlikud kõiksugu rüütlimängudest, kuna nad toimisid võistlustel auhindade väljajagajatena. Jälgides selle rüütli võitlust, kes kandis temaga samu värve, oli aadlineil hea võimalus tutvuda

rüütlimängude seadustega. Naine oli rüütlimängudel mehe jõu ja osavuse õhutajaks.

Keskaja lõpul hakati üldiselt harrastama pallimänge; neid tegid naised aktiivselt kaasa. Ühe Pariisi aadliku päevaraamatus kirjeldatakse, kuidas keegi proua võitis kõik oma vastased — ka mehed.

Alles uuel ajal hakati juhtima tähelepanu naistele kohaldatud liikumisele ja selle tarvilikkusele. Algul rahulduti vaid mänguga ja soovitati ohtrasti harrastada aiatööd. Vähehaaval suurenesid nõuded. Eriti sellest ajast alates, kui naised ise on saanud juhtida endi kehalist kasvatust, on see silmanähtavalt arenenud ja võtnud naistele sobiva loomu.

Käesolev aastasada on toonud kehakultuuri mõttemaailma väga mitmesuguseid seisukohti ja vaateid. Leitakse, sageli et naiste eraldumine meestest selles liikumises on läinud liiga kaugemale. Polevat põhjust kõnelda eraldi naise ja mehe kehalisest kasvatusest. Mõlemad sugupooled on võrsunud samast juurest; mis on hää ühele, miks ei ole see hää teisele? Naise kehaliste jõudude nõrkus olevat ainult kultuurist põhjustatud. Antagu naisele võimalus vabalt sportides ja harjutades arendada oma keha jõuliseks! Üks innukas naise võistlusspordi pooldaja on avaldanud imestust, miks peaks näit, odavise kahjulikumaks olema kui tennis, või mis põhjusil peetakse jõukulutust sportlikus treeningus kahjulikumaks kui näit. raske mööbli tõstmist ja paljusid muid koduseid raskeid toiminguid? Kas seepärast kahtlus võistlusspordi sobivuse üle naisele pole rohkem eelarvamuste kui kogemuste tulemus?

Käesoleva sajandi alul on mitmed naised Ameerikas ja Saksas osa võtnud üldisest spordivõistlustest, kuid kindlat ja korraldatud tegutsemist kohtame Euroopas alles 1917. alates. Mainitud aastal asutas Mme. Milliä Prantsusmaal naiste spordiliidu nimega „Federation Femine Sportive de France“. Samal aastal asutati Austriaski Spordiliidu juurde nais-osakond, kus peamiselt harrastati jalgpalli. 1918. a. suvel korraldati Austrias

esimesed naiste spordivõistlused 100 ja 400 m jooksus, kõrgushüppes, kaugushüppes, kettaheites (raskus 2 kg) ja kuulitõukes (raskus 5 kg). Maailmasõja lõppedes hakkas naiste võistlusspordi-harrastus laienema. Naisspordi selts tekkis üha rohkem ja mõned aastad hiljem on sportivad naised organiseeritud Poolas, Itaalias, Sveisitsis, Belgias ja Norras.

Et põhja panna rahvusvahelisele ühistööle spordi alal kutsuti eri maade sportivad naised a. 1921 Monte Carlosse ühisele nõupidamisele ja võistlustele, mis inspireeris ja õhutas naiste spordiharrastust. Samaaegselt sai see ka ühtlase iseloomu: asutati nimelt naiste rahvusvaheline spordi-liit. Inglise asutasid koju pöördudes oma „Women's Athletic Club'i“ ja sama aasta oktoobris võistlesid juba prantslastega Pariisis. Ka Tšehhi naised on tuntud oma silmapaistva liikumiskultuuri poolest (võimlemine, ratsutamine, uisutamine ja pallimängud). Kergejõustik on neist liikumismoodustest noorim, millest hoolimata naised seda kiiresti arendasid. Ka Poolas oli naiste sport hästi arenenud.

Aastal 1922. peeti Monte Carlos II naiste rahvusvahelised spordivõistlused ja sama aasta sügisel korraldati Pariisis esimene naiste n.n. „olümpiaad“. Juba varem astusid prantsuse naised olümpia-komiteega ühendusse, et järele pärida, millistel tingimustel oleks naistel võimalik osa võtta olümpiaadist. Kuna selleks luba ei saadud, startisid naised oma olümpial. Mängud peeti 20. augustil 1922. — 20 000 pealtvaataja ees.

1923. kuulus rahvusvahelisse liitu 9 riiki.

Vahepeal oli Rootsi, Inglise naiste propagandast õhutatuna, astunud rahvusvahelisse liitu ja suures innustuses võttis 1926.-ks aastaks määratud olümpiaadi oma korraldada. Kuna rahvusvaheline Olümpiakomitee keelas naistele olümpia nime tarvitamise oma pidustusteks, said Göteborgi mängud nime Naiste Maailma-Mängud. Need kestsid 3 päeva ja sarnanesid korralduselt täiesti olümpia-mängudele, kirjatuvide lendulaskmise ja muuga. Mängudega ühenduses peeti nõu ja otsustati, et naiste lühimaa jooksud ei tohi olla pikemad kui 200 m ja et kestvusjooksud algavad 800 m-rist. Oda raskuseks määrati 600 g, kuuli raskuseks 4 kg ja kettale 1 kg.

Aastal 1926 kohtusid prantslased ja sakslased Pariisis esimest korda võistlusväljakul. Sakslased olid siiani liidust poliitiliste olude tõttu välja jäetud. Nüüd oli aga sõprus loodud ja ühisel jõul hakati sepitsema pääsu päris õigele olümpiale. See täituski a. 1928.

Käesolev andmestik põhjeneb peaaesjalikult dr. Tavast-Rancken'i uurimustele, kes on oma tähelepanekuis võrrelnud naiste ja meeste saavutusi vastavatel aladel ja teinud huvitavaid järeldusi. Naiste saavutused on üldiselt väga jõudsalt arenenud. Põhjus peitub küll selles, et esimesed saavutused ei võinudki olla head, kuna võisteldi sageli igasuguse treeninguta. Ka sportivate naiste arv oli algul väike. Meeste seas on treening palju üldsemalt levinenud, mistõttu head sportlased kergelt silma paistavad.

Kui võrdleme praegusaja naiste ja meeste saavutusi, siis on selgesti näha, et naiste nõrgemaid alasid on odavise. Paremaid tulemusi on saavutatud kettaheites, ujumises ja pikemate maade jookses.

Naiste võistlusspordist on olnud palju juttu. Eriti arstid, kes naiste-haigustes spetsialiseerunud, arvustavad karmilt naiste sportimist. Nii on keegi saksa arst naistespordi hoopis maha teinud, öeldes, et see põhjustab parandamatuid vigu. Selle kõrval aga mõned spordi-arstid pooldavad ja õigustavad seda. Igal juhul peame aga arvestama tööka, et spordiarst tutvub sportivate naistega peamiselt ikka siis, kui viimased on n.n. tugevas vormis ja parimate võimete juures. Kui aga üksikud haigusnähted esinema hakkavad, pöörduetakse enamasti eri-arstide poole; spordiarst näeb võistlejate arenemist, kuid kui võistleja sel või teisel põhjusel kõrvale jääb, ei kuulu ta enam spordiarsti otsese valve alla. Eriarstid aga on mõnikord liig ettevaatlikud, mistõttu on õiglane arvestada mõlemate arvamusi.

Mõningate vigade esinemist sportivate naiste juures ei saa eitada. Paljude sportijate ning spordiarstide arvates tekkivad füsioloogilised häired just võistlusmomendi haripunktil. Eriti neis spordialades, mis nõuavad äkilist jõupingutust, nagu madalstart või jõulised visked. Nii võistlussport kui ka liialdatud võimlemine arendab puusavöö põhilihased liig tugevaks. Ja selge on, et jõuline treening pole kellelegi tervislik, sest võttes asja täiesti objektiivselt, peame tunnustama, et võistlussport, nagu seda praegusel ajal harrastatakse, sageli ka meeste tervist rikub.

On selge, et naise ja mehe jõudu peame mõõtma eri mõõdupuuga. Naise jõutarvidus on hoopis teistsugune kui meestel, mida osutab tema graafiline töökõverik. See tõuseb vähehaaval, saavutab aeglaselt maksimumi ja langeb taas vähehaaval nullpunktini. Mehe graafiline töökõverik seevastu saavutab haripunkti järsult tõustes. Meil pole põhjust pida naist mingi degenererumise tulemuseks või kultuuri hellituse ohvriks, nagu paljud naissportlased omas innus kuulutavad, vaid põhjus, miks naised näiliselt kehaliselt on nõrgad, on see, et naiste tulemusi on mõõdetud meeste mõõdupuuga. On täiesti vale teha naist jõutarviduse poolest mehe sarnaseks. Naistel pole seepärast mingit põhjust laskuda teatud alaväärsus-kompleksi valda, sest naistel on kindlasti jälle omadusi ja jõude, mida mehed ei evi.

Olgugi et naiste sporditulemused on vähehaaval paranenud, näib, et naisel ei ole mingeid bioloogilisi eeldusi saavutada tõelist rekordi sellise jõutarvituse alusel, nagu seda tänapäeva treening nõuab. On üks spordiala, nimelt kettaheide, kus naiste tulemus on võrdlemisi häa, ent see ala ongi sooritusviisilt naiseomasele tööviisile palju lähem kui paljud teised alad, mida tänapäeval harrastatakse.

Kui neid erialasid lähemalt võrrelda, näeme, et kõik mis nõuavad sooritajalt sujuvat laine-

list jõutarvitust, õnnestuvad naiste juures hästi ja meeldivad neile, kuid alad meheliku ja äkilise pingutusega ei meeldi enamikule naistest. Naise oma vaist juhhib teda seega õigele teele.

Eelolevat tõendab ka statistika naiste jagunemisest eri konstitutsioonitüüpideks. Selliseid uurimusi on sooritatud tuhandete sportivate naiste keskel ja märgatud, et puht-naiselik tüüp siin üldse ei esine. Suure osa moodustab lihasrikas atleettüüp. Sellisele tüübile on omane kitsas vaagen, jõukeskus on siirdunud puusavööst õlavöösse. Sellisel mehelikul tüübil on sageli ka mehelikke ise-loomujooni, pole siis ime, et talle võistlus-sport meeldib. Selle tüübi põhjal ei või teha üldmaksvaid otsusi kõigi naiste kohta. Viimasel ajal põhjendavad naisvõistlusspordi pooldajad sportivate naiste eneste lausetele, vastukaaluks roheliste laudade taga tehtud otsustele. Meil ei ole aga põhjust kumbatki lõplikult uskuda.

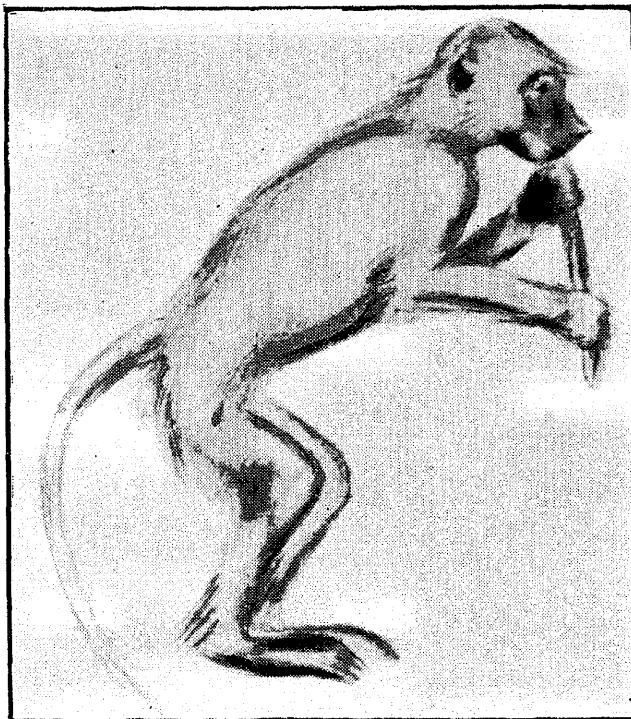
Tekib küsimus, kas on siis sihiks maskuliinsete harjutustega arendada naisel maskuliinseid omadusi? Esiteks peaks küll küsima, kas kehalistel harjutustel on nii suur mõju, et selle tagajärg avaldub isiku tüübis?

Meie kasv näiteks on omadus, mida me ei saa mõjutada, kuid teadliku harjutamise teel võime kutsuda esile mitmesuguseid kehalisi muutusi. Mõned uurijad lähevad oma oletustega kaugele — väites, et kui tütarlaps noorest east alates harrastaks meestele omast sporti, jääb tema vaagnavöö väikeseks st. kitsaks, hoolimata sellest, et tütarlaps alul kuulus normaal-naiselikkude tüüpide hulka. Põhjuseks olevat, et vaagnavööd ja puusaluud ümbritsevad lihased arenevad nii jõulis-teks ja pinguli, et takistavad vaagna normaalsel kasvul.

Viimasel ajal kaldutakse siiski arvamisele et praegusaja naissportlaste kitsas vaagen on nende tüübi omadus, sest on väga vähe neid naisi, kes oleksid lapsest saadik võistlus-sporti niivõrd intensiivselt harrastanud, et see oleks võinud mõjustada nende luukasvu.

Kuid juba ainuüksi muutused lihaste jõu-kasvus mõjuvad rühile ja kehahoiakule pärast kasvuaega lõppugi. Seda on ju meist igaüks ise kogenud.

Mõningais naistes on juba pärilikke meheliku tüübi kalduvusi, nii ei tohiks olla mingit põhjust arendada neid omadusi üha rohkem mehelikuks. Kui naine tõesti tahab saavutada rekorde, siis peaks ta kehaline kasvatus juba noorest east alates olema korraldatud vastavalt. Ja siis tekibki see hädaoht, et me temast teeme mehelikuma tüübi, kui ta võibolla päritud omadusilt oli. Kui sünnilt mehelike omadustega naised arendaksid range võistlusspordi treeninguga oma lihaseid praegusel ajal valitsevate võistlusspordi sihtjoonte alusel, siis see vaid lisaks nende mehelikkust. Ma ei taha arvustada mehelikke tüüpe, ent usun, et paljud sellega ühinevad, kui julgen öelda, et naine jäägu siiski eelkõige naiseks, selleks, kelleks ta loodud. Seepärast peaksid mehelikkusse kalduvad naised teis-

Riigi Kunsttööstuskool

„A H V“

suguste kehaliste harjutustega oma vormi ja tervist hoidma.

Kas siis pole ühtki spordiala, mida võiks naistele soovitada? On, ja on mitugi. Näit. iluuisutamine on naistele eriti sobiv. Ka kestva-kestva kestmises on lihaste ja üldine jõutarvidus selline, et see naistele sobib. On väidetud isegi, et heades mees-kestvusujajates on märgatud naiselikke jooni. Kiirujuja — laia rinnaga, pikkade kätega ja kitsa vaagnaga on kaugel naiselikust tüübist.

Suusataminegi on eriti sobiv naistele, kuid mitte hüppemägedelt laskumised. Mitmekülg-selt arendav on tennis ja paljud muud palli-mängud, väljaarvatud jalgpall, (olgu et Austrias alati naisspordi harrastust naiste jalgpalliklubi asutamise-ga).

Ka on naistele peetud sobivaks jookse, isegi võistlusena, seejuures märkides eriti 1500 m jooksu. Igal juhul, kui naine harjutab jooksu oma vormi alalhoiuks, sobib talle enam kestva- kui kiirjooks, sest naisel on lähemad jalad ja raskuspunkt allpool, kui kiirjooksja tüübile omane.

Sobivatest aladest olgu mainitud veel ratsutamine, ja vehklemine, kus ka võistlused võivad küsimusse tulla.

Lõpuks, kui mõnd naist võistlussport eriti huvitab, siis peaks talle selleks antama võimalus, kuid kui tütarlaste kehaline kasvatus juba noorelt alates õigele teele juhitakse, siis sellist erilist tahtmist võistlusspordiks ei esinegi.

Helju Viljak

Rakendusvormidest ja -sisust organisatsioones

Möödunud suvel oli mul kõnelus Kohtla-Järvel, Alutaguse mägude ajal, ühe Ida-Virumaa eeskujulikuma ÜENU osakonna tege-lasega. Küsimusele, kas olete oma tegevusega rahul, saan vastuse: „On tulnud aastate jooksul võidelda väga tõsiste raskus-tega. Algul meis nähti võistlejat ja meile töötasid vastu peagu kõik kohalikud vana-mad organisatsioonid ning asutused. Nüüd aga, kümme aastat hiljem, oleme hinnatud organisatsioon kogu ümbruskonnas ja läbi-saamine teiste kohalike organisatsiooniga ei jäta midagi soovida.

Meie liikmeskond pole suur ega saa me sellega hoobelda, aga meie võime igal ajal välja panna oma neljakümmeliikmelisest pe-rest kahekümmeliikmelise korralikult välja-õpetatud ja püsivalt teotseva näiterühma, üheksapaarse rahvatantsurühma, nais- ja meesvõimlejad. Ka meie osakonna juures teotsev maanoortering on saavutanud oma alal häid tulemusi. Vahete-vahel oleme oma naab-rosakondadega korraldanud mõningaid ühis-üritusi, annud välja kirjanduslikke albumeid jne. Ja täna on peagu kogu liikmeskond koon-dunud osakonna lipu alla, et võtta osa ja elada kaasa Kohtla-Järve osakonna suur-üritusele.“

Edasi selgub, et ka teiste organisatsioonide tegevus on muutunud eriti viimastel aastatel intensiivsemaks ja nagu tundub, on organi-satsioonid leidnud oma tegevuses õige suuna ning läbikäimises ja põhilistes küsimustes väärtusliku sisu. Tegevust jätkub kõi-gile ja tugevamalgi pingutusel jääb teatud osa teotsemisvõimalu-si kasutamata.

Millise tõsidusega seal aga juhivad oma üles-andeid võtavad, seda iseloomustavad sama osakonna tegelaste poolt aastaid tagasi aval-datud kirjutistest paar mõnerealist välja-võtet: „...Kui keegi üldse võib millelegi uhke olla, siis küll ainult see, kes midagi on teinud, kes midagi on loonud. Tähtis pole au, küll aga saavutus. Peame saama teadli-kuks, et pole olemas suuremat rõõmu kui teo- ja loomingu rõõm.“ Või jälle „Ning mida rohkem me suudame teha oma koduküla, oma rahva ja isamaa parema tuleviku häaks ja selle nimel, seda suurem on sisemine rahul-dus ja seda valdavama innuga kiindume selle külge, mis oma, meielik ja meie.“

Üldiselt peab aga ütlema, et väga harva meie kohtume nende juhtidega, kelle tegevust kroonib järjekindel areng ühiskondlikul töö-põllul. Meie kõneleme siis säärastest organi-satsioonidest ja nende juhtidest sageli suure vaimustusega.

Kohtadel aga öeldakse, et vaadake, kui ideeline ja hädavajalik see organisatsioon on ja kuidas küll tema suudab rakendada oma juhte ja liikmeskonda!

Ei tarvitse aga tihtilugu mitte rohkem kui 15–20 klm. edasi sõita teise keskkusesse, kus võime kuulda hoopis vastupidiseid hinnanguid samanimelise organisatsiooni kui ka ta juhtide suhtes. Ometi toetuvad mõlemad or-ganisatsioonid ühisele põhiideele ja suunda-dele.

Pole ka haruldane nähtus, et organisatsioon ühel või teisel põhjusel oma häast nimest peab lahti ütlemata ja kohal nagu ostarbetuks muutub. Loomulikult ei saa viga siin peituda organisatsiooni ehituses — konstruktsioonis — ega ka tema põhilistes suundades — ideedes, vaid ideede rakendajais — juht-konnas. Viga peitub inimestes, kes võtnud ühe või teise teise organisat-siooni juhtimise ülesanded end-dale, kuid kes ei suuda või liht-salt ei taha kasutada ära olemas-olevaid võimalusi liikmeskonna rakendamiseks vastavalt organi-satsiooni liikumisele.

Meie kahjuks sageli ei suuda näha ka seda tervikut, mida organisatsioonide kompleks endas sisaldab ühiskondliku liikumise alal. Selle tulemusena takerdume paigale, nähes ainult iseendid, enda ettevõtteid, ei kuule ega näe, mida teevad teised.

Kurdetakse, et organisatsioone on palju ja töö ehk teiste sõnadega teotsemisvõimalused nagu võetakse eest ära. Juhtidest ja tublidest organisatsiooni tegelastest on aga seejuures puudus väga suur. Üksikud agarad tegelased lihtsalt koormatakse üle, millest tingituna üks osa neist veel tädinenult varem-hiljem tagasi tõmbub. Read jäävad hõredaks!

Kurtmisi on väga palju ja, tahtes neid sada-sid liigitada, saame neist mitte rohkem ega vähem kui ühe suure liigi, mille kajastajaks tahab olla väikene näide ühe tavalise keskuse organisatsiooni tegelase pihtimusest. Jah, or-ganisatsioone on palju. Vaadake, meie külas siin, kus asub oma 50–60 talu umbes 300 inimesega, teotsevad juba rida aastaid järg-mised organisatsioonid: 1. Haridusselts, 2. Tuletõrjeühing, 3. K. L. üksikrühm, 4. N.K.K. jaokskond, 5. ÜENU osakond ja Maanoortering, 6. Karskustoimkond, 7. Maanaiste selts, 8. Masinatarvitajate ühing, 9. Turba ühing, 10. Piimatalituse ühing, 11. Veeühing; kooli juures teotsevatest on 12. Vilistlaskogu 13. Kodutütarde ja noorkotkaste koon-dised ja 14. Lootusring. Ka kaugemal asuvate ma-jandusüksuste ja organisatsioonide nagu Ühis-pank, Tarvitajate Ühing, Isamaliit, Raamatunädala ja Kodukaunistamise toimkondade tegevusest võetakse osa.

Ruumidena on meil vaid kasutada kooli-maja ning meierei hoones asuv piimaitinguga koosolekusaal. Inimesed samas külas, kes ei kuulu küll juhtkonda, räägivad: — Organi-

satsiooniline tegevus meie külas peaaegu seisab, pole juhte. Endine koolijuhataja lõi agaraalt kaasa, siis oli hoopis teine elu. Organisationsioonid on ka niivõrd palju (loetelu...). Sissetulekut on vähe, ruumid on pidude tegemiseks räbalad. Noored, kes on agaramad, lähevad linna teenistust otsima. Organisationsioonide juhid on aga omavahel sõjajalal. Ühesõnaga igavene viletsus ja väljapääsu ei kustki!

Pealiskaudsel vaatlusel lepitaksegi sellega, lepitakse aastaid ja isegi aastakümneid.

Kas tohivad aga sellega leppida ühiskondlikku elu jälgivad ja juhtivad keskused eesotsas oma juhtkonnaga; eriti siis, kui terve rida väga rasketes oludes aga hästitöötavaid organisationsioone on elavaks tõenduseks, et olukord pole kaugeltki niivõrd lootusetu?

Tuleb lahendada eelkõige küsimus, kas tõesti on peamisteks takistusteks organisationsioonide eduka tegevuse arendamisel nende rohkus, juhtide ja vastavate ruumide puudus, ühiskonna jahe osavõtt ja üldine vaesus põhiliste ideede alal?

Tungides kõne all olevale 300 elanikuga küla südamesse, kust aastate jooksul on välja kasvanud, nagu paljudes sadades teisteski küldes ja keskustes üle riigi, ja kiratsema jäänud enamik organisationsioone, selguvad ka meie saatuslikumad komistuskivid. Meie ühiskondlikus liikumises on ol-

nud ja on tänapäeval kandvamas enamuses põhilisteks vigadeks juhtide rakenduslike oskuste ja nende kohustuslike ülesannete mittetundmine.

Meie ei leia tänapäeval organisationsioone, kes oma ideestikust ja konstruktsioonist olenevalt ei saaks arendada eeskujulikku tegevust, ometi leiame meie lubamatult palju organisationsioone, kelle tegevust ei saa kuidagi rahuldavaks tunnistada.

Sisu ja häade rakendusvormide võimalused on organisationsioonil olemas, kuid inimene, asudes selle teostamisele kas organisationsiooni liikmena või juhina, võib anda tulemuse kas positiivsel, aga sama hästi ka negatiivsel kujul, vastavalt sellele, kas tema energia on rakendatud eluliste ja loovate väärtuste teemisele või on energia rakendatud säärastelt, et see karile jookseb.

Niipea kui on leitud organisationsioonis ideeline sisu ja rakendusvormide võimalused, algab inimese tegevus liikmena kui ka juhina kogu organisationsiooniliste põhialuste hingestamiseks. Selle osa käsitlemiseks ma loodan aga ruumi antavat mulle järgmises „Eesti Nooruse“ numbris, kus lähemalt tuleks vaatluse alla juhi kohustuslike ülesandeid kui ka tema rakenduslike oskusi puudutatav osa.

O. Uudeküll

Mõtteid maalavatest

Uuba paar kuud tagasi avasid linnades teatrid sügishooaja. Nüüd näib ka maal teatritegevus elavamaks muutuvat. Siin ja sääl ilmub aegajalt värvapostitidele värvilisi kuulutusi, mis teatavad sügise näitetegevuse algusest. Huviga seisatad, et näha, mida siis praegu pakutakse maalavadel. Enamasti leiad selliselt kuulutuselt näidendi, mis on olnud või on veelgi mõne suure teatri mängukavas. Lugesid neid nimesid küsid ikka, kas siis tõesti maal on nii palju häid, pealinnale võrdseid teatreid, et samad teosed on mängukavas?

Säälsamas aiaplangul on ka „Eesti Draamateatri“ külaskäigu-etenduse kuulutus. Vaatled ja võrdled: nii siin kui sääl väljapaistvalt näidendi nimi ja autor, lavastaja ja näitlejate nimed. Kuulutused ei erine kuigi palju. Võibolla ei erine seegi, mida nende kuulutuste järgi näha võib? Suurte lootustega lähed vaatama mõnda hästireklaamitud lavastust, pettunult tuled tagasi. Enamasti need näidendid küla-väikelavadel on sellised, nagu näeksid kõike kõverpeeglis. On halenaljakad need uhked salongid oma vanamoeliste odavate tapetitega, katusekambrile kuuluvate uste ja akendega, logisevate-nägisevate toolidega, viltujalgsete laudadega, krepp-paberist portjääridega ja nõõrile riputatud marlist aknakaardinatega. Ehk vaadeldem jälle neid aristokraatseid inimesi nende abituses ja

kohmetuses sääl laval. Ebamugalt tuntakse end laenatud frakes ja maaniulatavas kleidis, mis sageli esmakordselt kanda ja pahahtihti veel liig avarad või napid.

Võib mõelda, et viril on ainult ettekande väline kest, mäng aga nauditav. Aga ka see pole parem. Ei saagi olla, sest kõik, mida või keda tuleb esitada, on mängijale tundmatu maailm. Miks siis mängitakse maalavadel seda, mis sinna ei sobi, mis olustikult võõras ja milleni võimed ei kütüni? Näib, et põhjuseks on tahe ajaga ja moega südiit kaasa sammuda.

Iga moodki jätab valiku ja omapära harrastamise võimalusi. Kui on praegu moes valida näidendeid maalavadele linnateatrite valimikust, siis võiks sellejuures ikkagi arvestada ka sobivust. Kindlasti leidub selliseid, millistega maalavadiki päris hästi toime tulevad. Teoseid nagu „Öitsev meri“, „Kõrboja peremees“, „Püve talu“, „Taeva palge all“ jt. on mängitud paljudes suurtes teatrites, aga küllalt ka maalavadel. Sarnaseid näidendeid suudavad maanäitlejad hää tahtmise ja hoole juures päris rahuldavalt esitada. Samad inimesed, kes kipskujudena tunduvad salongides, on siin omal kohal. Elatakse ja tuntakse kaasa kõigele, mida vaja etendada.

Hää ja sobiva näidendi leidmine on maal näitejuhtide ja juhatuste alaliseks mureks.

On võrdlemisi vähe häid näidendeid, mis sobiksid maa väikelavadele. Teiseks tuleb valimisel arvestada, et näidendit ei oleks lähedal juba ette kantud, sest vaevalt oleks siis külastajaid. Ilmunud näidendite tutvustamiseks saadetakse alati helled käel teatrikirjastuste brošüüre näitejuhtidele. Neid lugedes tundub, nagu oleks uskumatult palju väärtuslikku näitekirjandust eriti maalavade jaoks. Kui aga need näidendid ise kohale jõuavad, siis otsid labaste naljade ja mõttetute olukordade rägastikust asjata seda soovitatud väärtust. Nagu peaksid näidendid, mis mujale ei kõlba, küllalt hääd olema maalavadele! Õnneks see nii ei ole! Enamasti rändavad need labased jandid pärast läbilugemist jälle tagasi. Sobivad näidendeid leidub nende hulgas, mis on autorihonorarist vabastatud. Kuid mõnestki päris kenast asjast tuleb loobuda, sest autor on unustanud, et maal ei ole veel pöördlavu, ja laseb oma hulgapildilist näidendit mängida nii, et iga pilt on uues ümbruses.

Kõigiti tööd soodustav on asjaolu, et näidendite autorihonorari tasutakse osaliselt Haridusministeeriumi poolt. Väike organisatsioon ei saaks muidu üldse mõelda näidendite ettekandmisele, sest paarikümne kroonise sissetuleku juures ei suudeta tasuda kõrget honorari ja kasutamistasu. Praegune honorari tasumise kord on aga tülikas. Kehtivate korralduste järgi tuleb organisatsioonil alati autorihonorar täies ulatuses ette tasuda. Ühtlasi tuleb esitada allkirjadega ja pitsatitega tõestatud soovivaldus honorarist vabastamiseks. Avaldus peab olema sisse antud enne ettekannet ja 7 päeva pärast ettekannet pead jälle tõendama kõigi allkirjade ja pitsatitega, et ettekanne toimus. Mõne aja pärast, kui selleks oli kirjalikult soovi avaldatud, saadetakse ülejäänud osa rahast tagasi. Umbruskonnast ei tea küll ühtki juhust, et sellise näidendi honorar, mis seisab vabastatute nimekirjas, oleks jäetud terveni organisatsiooni kanda. Milleks siis see raha asjatu edasitagasi saatmine? See on ju seotud rahaja ka asjatu ajakuluga sest postiagentuurideni on sageli mitu kilomeetrit. Kas ei aitaks ühest kirjalikust avaldusest pärast ettekannet?

Kui kord ollakse jõudnud õnnelikult nii kaugele, et võib alata näidendi ettevalmistamisega, tekib jälle uusi raskusi. Sageli juhtub, et see kellele mõeldi näidendit valides, loobub oma osast. Tuleb otsida uut inimest mõnikord aga juba kaugele, sest lähedalt on kõik, kes tahavad ja julgevad lavale minna, juba töös. Kui tegelaskond on suur ja väga laialt võetud, võib juhtuda, et kõiki osalisi kenasti korraga koos näeb vaid kord — peo-õhtul. Takistavalt mõjub ka see, et ettevalmistamise juures ei võeta tööd tõsi selt. On isegi uhkuseasi, kui kordagi raamatusse ei vaadata. Üleöla vaatavad osale enamasti need, kelle kätte on jäetud vähemad kõrvalosad. Ei taheta käia selle mõne sõna pärast kilomeetriteviisi halba teed ja istuda tundidekaupa külmas ruumis. Nähku seda vaeva ainult need, kellelel palju vaja laval olla! Viletsad ja vaesed on ka paljud lavad

oma sisseseadelt. Aastast-aastasse tuleb toime tulla ühe ja sama toaga, metsaga või õuega. Vahelduseks võib neid asetada igakord ise seinale! Näidendile vastavaid dekoratsioone valmistada, sellele ei saa mõeldagi. Ikka tüütuseni sama. Samad on isegi tüübid maalaval. Kui keegi kord hakkab mängima teatavat tüüpi, siis ta jääbki selle juure ja mängib agaralt kõik näidendid läbi. Ainult sõnad on teised, muidu võiks vabalt paigutada ühest näidendist teise neid eesid ja taate, tüdrukuid ja noormehi. Nimeliselt on igal näidendil olemas lavastaja, kuid selle juhtivat kätt ja silma on töös vähe tunda. Otse üllatav on näha sama kohalikkude näitejaskonda mõne kutselise näitleja asjatundlikul juhtimisel. Elu, liikuvust ja kooskõlastatud mängu näeb siis sääli, kus muidu seisti tarbetult, kivineult. Palju hoogu ja värskust toob töösse näitekursuste korraldamine, kuid väiksematele organisatsioonidele ei ole need kalliduse pärast kättesaadavad.

Hulgake muresid on ka igal osalisel esinemiseks vajaliku riietuse muretsemisega. Kust keegi saab, on igatüüpi enda mure, võlgu või nõiakepi abil. Palju tuska ja muret teevad parukad. Kirjalikult välja tellides saab sageli selliseid, mis palju paremini sobiksid aeda kapsatontidele. Eks ole jumestaminegi paljudes kohtades igatüüpi enda oskuste ja võimete proov, peaasi kui aga midagi tublisti peale pandud.

Ettekande ajal aga tundub, õigem küll tunnevad seda need, kes istuvad all saalis, et midagi üleliigset on laval. See on see omapärane valjuhääldaja seal lava serval, tähtsalt esikohal. Sealt kuuled palju enam ja selgemalt näidendi teksti, kui neilt, kellelt peaks seda kuulma. Mida vähem on vaja kellelgi rääkida, seda enam peab aitama kõmisev kast. Naisosalised palju küll ei vaja sellist abi, aga meesosalistele on see enamasti kindlaks saateks. Muidu nagu poleks mõeldavgi üks õige näitemäng!

Minnes sügisestel pimedatel õhtutel porist teerada mööda harjutusile või tulles üle tuisanud väljade, mõtled, kas kõik see nigel „teatritegemine“ on üldse väärt, et sellele aega ja energiat kulutada. Kas nende paljude aeg ja vaev, kes selliselt rändavad öötunnil, on kulutatud õigeks otstarbeks? Kas poleks palju lihtsam, aga ometi palju väärtuslikum, kui kutselised näitlejad annaksid maal rohkem etendusi? Vaevalt nad küll igasse küllla tuleks. Tulevad ikka sinna, kus on avarad ja valged saalid ja lavad, kus küll muidugi on juba paremad näitlejad ja juhid. Aga ka need paljud, kes elavad cemal suurematest keskustest, tahavad ometi ka midagi sellist. Ka sääli, kus ei olegi püsivat lava, vaid mis laud-laualt kantakse igakord sisse ja välja, või ta on vaid söögilauasuurune, ka sääli tunktakse nälga ja janu teatri järgi. Ainuke võimalus, õigemini küll paratamatus, on püüda seda rahuldada kohalikkude peo-õhtute korraldamisega.

S. Väinaste

Rahvusvaheline võimlemislaager Rootsis

Möödunud suvel 20.—27. juulini toimunud Lingi võimlemispidustustele järgnes 29. juul.—4. aug. rahvusvaheline võimlemislaager Malmköpingi linnakeses, mis asub umbes 100 km Stokholmist edela pool. Malmköping on väike puhas linn, millel ainult üks kino ja üks hotell. Äärelinna osa tuletab meele väikest hästikorraldatud aedlinna, kus suurt rõhku on pandud kodukaunistamisele.

Laagri asupaik oli linna serval umbes 3 minuti tee jaamast. Laagrit läbistav peatee oli palistatud rahvuslippudega. Kaks suurt kahekordset puumaja, õigemini barakki, üks meestele, teine naistele, mahutasid ligi 700 külalist 28-st rahvusest. Laagrikülastajate hulgas oli asjaarmastajaid võimlejaid kui ka eriteadlasi ja õpetajaid. Kõige rohkem, peale rootslaste, oli laagris inglasi; neile järgnesid sakslased. Ameerika, Lõuna-Aafrika, India ja Egiptus olid kõige kaugemad maanurgad, kust oli tulnud külalisi. Rahvusvaheline pere meelitas ligi ümbruskonna elanikke. Iga päev tuli laagrisse uudishimulisi, et imetleda võõraid rahvaid. Kõige suuremaks vaatlusobjektiks said 3 tõmmuverelist hindulast, kes oma pikitriibuliste jakkidega said väga populaarseks. Tähelepanu äratasid ka Ungari kehakasvatuse ülikooli meesrühma liikmed, kes kandsid ühtlast harjutusülikonda ja ilmusid sõõgiacgadele alati distsiplineeritud rivis.

Elu laagris käis kindla päevakava järgi, mis igal hommikul kolmes keeles suurele mustale tahvlile kirjutati. Äratamine hommikul sündis fanfaaridega. Kell 1/29 oli hommikueine, kell 1/2 — lõuna ja kell 6 õhtusöök.

Hommikueinele järgnes harilikult 3 võimlemistundi rootsi-, inglise- ja saksakeele oskajale. Võimlemine leidis aset kahes suures võimlas, meestele ja naistele eraldi. Nendest tundidest osavõtt ei olnud kuigi elav, sest rootsi võimlemisstiil oli kõigile tuttav.

Võimlemistundidele järgnes ujumine, mis leidis aset laagri lähedal järves. See järv oma ümbrusega tuletas väga meele meie Pühajärve. Ujujatel oli kasutada hüppetorn. Laagrirahva hulgas oli väga palju häid ujujaid ja hüppajaid, nii et pealtvaatajatele kujunes ujumine suureks demonstratsiooniks. Kuivamaa inimesed, kes enamasti korraks vette kastusid, harrastasid paadisõitu ja võtsid kaldal päikesevanne. Leidus ka neid, kes üle järve ujusid.

Pärastlõunane aeg kulus omavaheliseks võimlemisdemonstratsiooniks. Üks või teine võimleja näitas oma oskust. Vahetati mõtteid võimlemise alal ning oldi agaralt harjutuste üleskirjutamisega ametis.

Laagris ei puudunud ka staadion, kus igal õhtul kella 7—1/29 päevakava kohaselt korraldati laagrirahva poolt sportliku eeskavaga ajaviiteõhtuid. Et laagris oli meistreid igalt spordialalt, eriti võimlemise alalt, seati iga päev kokku uus eeskava. Päeval tehti mõned

*Kirjutuse autor
Eesti lipu
langetamisel
laagris*

cellharjutused ja kava oligi valmis. Nii oli eeskavas rahvusvahelisi jalgpallivõistlusi, võimlemist vabaharjutuste kui ka riistvõimlemise näol, rahvatantse, rahvalaule jne. Näidati seda mis osati. Mõned rühmad, kes esinesid Lingiaadil, nagu rootsi, inglise, saksa, ungari, olid terves koosseisus laagris ning pakkusid staadionil mitmekordseid esinemisi. Ka eesti rühmal oleks see võimalus olnud, kui oleks rühm või osagi rühmast laagris olnud ja eesti nimi oleks nii mõnelegi rohkem meele jäänud.

Laagris ei puudunud ka saun. Neid oli isegi 2 — üks vere- ja teine telksaun, mida kasutasid naised ja mehed ohtrasti vaheldumisi iga päev.

Suureks üllatuseks sai mulle juba laagri esimesel päeval ettepanek laagri juhtkonna liikmelt, esitada võimlas oma rühmaga uuesti Stockholmis ettekantud eesti rühma esinemiskava ja anda üks võimlemistund, nagu see sünnib minu juhtimisel. Esimesest ettepanekust pidin loobuma, sest ei olnud ühtki inimest meie rühmast kohal. Teise ettepaneku, anda tund, võtsin vastu. Sellega ainuüksi ei lepitud ja ma pidin üksipäini ette kandma meie esinemiskava. Järgmise päeva hommikul seisis juba mustal tahvlil kolmes keeles: kell 1/23 — võimlemisdemonstratsioon ja -tund, juhataja pr. F. Alev, Eesti. Oli uhke tunne sarnases rahvusvahelises peres leida tahvlilt enda ja Eesti nime. Et meie võimlemine täiesti erines teistest, oli seks tunnik kogunud rohkem osavõtjaid, kui kunagi hiljem teistes tundides.

Kokkuvõtteks pean ütleva, et kuigi laager kandis enam sõpruse loomise ilmet ei puudunud tal ka pedagoogiline külg. Paljud võimlemisõpetajad demonstreerisid siin kooslijaile oma tunniadmist ja omi meetodeid. Sai siiski üldpildi, kuidas ühe või teise rahvuse juures võimeldakse.

Minule eriti meeldis ühe Ameerika kehakasvatuse ülikooli õppejõu poolt demonstreeritud võimlemistund, milles oli väga palju hoogu ja liikumist. Umbes sama võis öelda ka Ungari kehakasvatuse ülikooli õppejõu, kõhuka rõõmsa vanahärra kohta, kelle tund

oli täis elurõõmu. Et ka mina oma tundides olen püüdnud erilist rõhku panna liikumisele, mis annab hoogu ja hääd tuju — psüühiliselt tähtis moment, seisin oma tööga kõige lähemal eelpool nimetatud kahele, eriti ameerikalaselt ettekantud võimlemistunnile. Meil oli väga palju ühist. Neil mõlemil oli ka tunnikavas lüüsisammast liikuvaks tegev harjutus „lainetus”, mis rootslastel puudub ja mida rootslased nimetavad ebaesteetiliseks harjutuseks. Natuke koomiline oli, kui kõhukas ungarlane tegi lainetusi, aga ameeriklasel tuli see väga hästi välja. Sellest siis tuligi, et juba Stokholmis pärast Lingiaadi sama amee-

riklane meie esinemise kohta sooje sõnu ütles ja oma soovi avaldas filmida meie rühma ja selle esinemisharjutust tervelt. Ta olevat küll esinemise ajal mõned üksikud osad meie võimlemisest filminud, kuid sellest olevat vähe. Kahjuks oli aga eesti rühm just eelmisel päeval Tallinna poole tagasi sõitnud ja nii jäigi ameeriklase soov täitmata.

Laagri tegevus lõpetati pidulikult 4. aug. staadionil kõigi rahvuste ülesrivistamisega vastastikuste tervitus- ning lõppkõnedega. Langetati pidulikult kõik rahvuslipud, mis olid kogu laagri aeg kaunistanud üht tribüüni vastas olevat staadioni külge.

F. Alev

Nimede eestistamine seoses ühe ajaloolise sündmusega

Üllatus teise järele on tänapäeval kujundamas maailma palet. Suurte ajalooliste sündmuste murdlained, mis paiskuvad meiegi maa ja saatuse laeva, sunnivad meid seda kindlaminini hoidma oma kurssi.

Kuude, nädalate ja isegi päevadega sünnivad nüüd niisugused nähted, milliseid me poleks ümiski võinud näha, veel vähem aga etteaimata ja mille küpsemine tavalises eluarengus võtaks aega aastakümneid, -sadu. Kes võis näiteks arvata, et üleöö saabub aeg, kus meie maa kunagised vallutajad siit kord ise vabatahtlikult lahkuvad. Kes võiks arvata, et ühes nendega põgeneb siit ka hulk meie oma rahva liikmeid, eestlasi põliseestiliste ja isegi vasteestistatud perekonnanimedega. Truuduse ja ustavuse asemel, mis endastmõistetavalt peaks kuuluma nende isamaale ja rahvale, nad siirduvad ühes sakslastega nüüd jäädavalt selle rahva hulka, kellele kuulus nende süda ja hing.

Kadakate kaasaminek sakslastega on häbitav tõsiasi selles erakorralises „rahvuste piiride õgvendamises“, ning jääb püsima tumeda täpina sellesse ajaloolisse üritusse.

Kuid teisest küljest olgu see meile äratuks ning oma rahvusliku kasvatuse seniste meetodite revideerimiseks. Mõõdunud nädalad tõendavadki seda, et see sündmus on saanud uueks tõukeks meie rahvusliku tunde ärkamisel ja ka nimede eestistamiseks, millega meie rahvas tahab tõendada arusaamist rahvuste piiritunnuste selgema eritlemise vajadusest.

Meie rahva võõrapäraste nimede kontingendis põhilise osa moodustasid saksapärased perekonnanimed. Sakslaste lahkumisega väheneb see arv. Väikesel määral seda arvu vähendavad ka lahkuvad kadakad, kes võõrmõjude kuulekate sulastena kramplikult hoidsid kinni oma võõrapärasest nimest, väljaarvatud ainult need üksikud, kes nimesid eestistasid silmakirjaks ja isikliku omakasu huvides. Neile arvatavasti ei tähenda mingit südame-tunnistuse küsimust võimaluse ning vajaduse korral neid jälle saksaastada.

Viis aastat on juba kestnud võõrapärasete nimede eestistamine täiesti vabatahtlikul alusel ja lihtsustatud korras ja selle aja jooksul on umbes 200.000 eestlast vabanenud oma võõrapärasest perekonnanimedest, mis nende esivanematele saja aasta eest antud valitsevate võõraste poolt sundkorras. Meil leidub aga

veel umbes 150.000 eestlast, kes sellest pärandusest pole tänaseni suutnud vabaneda. Meie ei suuda uskuda, et see osa eesti rahvast tahakski jääda selle sakslaste ja kadakate sundpärandi hooldajaks. Tahaksime uskuda, et seda pole lihtsalt suudetud seni teha mitmesuguseil kõrvalistel põhjustel või selleks ei ole seni saadud mõjuvat välist tõuget. See väline tõuge ja äratus sakslaste lahkumise näol on nüüd saabunud, sest silmanähtav tõus nimede eestistamises, mis uuesti algas sakslaste ja kadakate lahkumisega, tõendab, et see sündmus omalt poolt on kiirustamas nimede eestistamist. Sakslaste lahkumine on nähtavasti meiegi rahva paljudele teadlikele liikmetele veelkordseks meeletuletuseks oma rahvusliku kohustuse täitmisel ja see sündmus õhutab kiirustama selle võõrkeha likvideerimist meie rahvuslikust ühiskonnast.

Kujunegu selleks käesoleva aasta lõpukuud, mil veel kehtib nimede eestistamise tasuvaba ja lihtsustatud kord, spontaanseks tõenduseks, et meie eestlased oskame hinnata oma rahvuslikku kutsumust ja tõendada seda nimede eestistamisega avalikult.

Noorus näidaku selleks teed.
E. Rajandi.

Täienduskursusi juhtidele

ÜENÜ Keskjuhatus poolt korraldatakse 1940. aasta pidustuste kavas olevate naisvõimlemise harjutuste õppimiseks ÜENÜ naisvõimlemise juhtide kursused 2. ja 3. detsembril, algusega laupäeval kell 9 hommikul Tallinna Garnisoni Sõdurite Kodus, Tartu maantee 64. Kavas kahed võimlemisharjutused, neist teine rõngasvõimlemises prl. E. Käppa ja teine E. Idla koostatud.

Pidustuste kavas oleva 7 koorilaulu õppimiseks ja analüüsimiseks kui ka muidu koorijuhtimise küsimuste arutamiseks ja koorijuhtimise praktika läbivõtmiseks korraldatakse 3—4 jaanuaril Tallinnas ÜENÜ koorijuhtide täienduskursused. Kavas aruandeid kohtadelt, loenguid koorijuhtimise repertuaari, koori organiseerimise, ühislaulu aladelt ning umbes 8 tundi koorijuhtimise praktikat. Kursusi juhatab helilooja ja koorijuht G. Ernesaks. Laule demonstreerib ÜENÜTO segakoor. ÜENÜ-s on praegu üle 100 laulukoori.

ÜENU OSAKONDADE TÖÖST

Elva noored töötavad andumusega

ÜENU Elva osakonna töö on käesoleval sügisperioodil võtnud taas „täie jume“. Hugo Raudsepa „Roosades prillides“ kujutatud villa „Pungerla“ Arbi järve kaldal on paariaastase vaheaja järele saanud uuesti Elva üenülaste koduks. Polnud keerge kodu kulude katmine ja muremõtted tulevad vägisi juhatuse inimestele peale majandusküsimusi arutades. Ent allaandmist ei ole!

Uute liikmete juurevool on olnud pidevalt elav ja juba läheneb üldine liikmete arv 150-le. Seejuures paistab silma, et paljud vanemad liikmed jäävad osakonna tööst kõrvale (süüdi perekondade soetamine, kuid see on ju andestatav süü) ning domineerib noorus 16—20 aastani. Kuigi igakord kogu töö ei lähe täie libedusega, võib siiski nentida, et töötatakse andumusega. Selle tõenduseks on iseseisva rahvatantsutrupi elluäratamine, naisringi pidevad tööõhtud, meeskoori harjutused, spordiharu töö elustamine, malemeeste jõukatsumised ja jazzorkestri loomine. Rahvatantsutrupi innukaks juhiks on Oskar Nigol, kellele sekundeerib pr. Maimu Must. Naisringi juhib Helga Kivari koos Erna Tohverti ja Maimu Mustaga, meeskoori juhatab õp. A. Kuus, maleasja organiseerib Väino Suri, sporti juhib Vello Valev, kuna jazz võlub Eino Avarsood.

Käesoleval sügisperioodil on korraldatud kaks võistlust: üks kõnelemises (meistriks tuli Vello Valev, saades auhinnaks Tammsaare „Ma armastasin sakslast“) ja teine deklameerimises (esikoht Juta Hansonil, auhinnaks Marie Underil „Hääl varjust“). Anna Haava aktus toimus koolimajas, Ed. Hubeli aktus osak. ruumes. Samas on peetud ka vaidluskoosolekuid, kirev õhtu, naisliikmete poolt võileibade valmistamise kursus, hõimuhüütu jne. Muudatusi on esinenud ka juhatuses; peetud on kaks erakorralist peakoosolekut paari kuu jooksul.

Nüüd käib hoogus ettevalmistus osakonna 10ndaks aastapäevaks, mis toimub 10. det. Kuid sellest juba järgmises „Eesti Nooruses“.

Savernast

Vilkas tegevus ja rutus on möödunud osakonna teine aastapäev. Osakonna näitetrupp ja lauluring süvendas möödunud tegevusaastal tunduvalt noorte tegevustahet ja -indu, kaasa aidata tulevikus samadel radadel, mida praegune osakonna juhatas astub.

Läinud kevadel, mil toimus osakonna lipuõnnistamine, asus ka näitetrupp oma praeguses koosseisus tööle, lavastades E. Vaiguri

rahvatüki „Kraavihallid“. Säält päale leidis näitetrupp omale laialdase tegevusala terve möödunud suve kestel. Muusikaharrastusringi aktiivsemaks haruks kujunes laulukoor, milline harjutusi pidas arvult 20. Sellest sõltunult laulukoor võttis osa Kanepi laulupäevast, kus võidi defileerida oma lippu kandes.

Spordiringi tegevust tähistas läinud hooajal katsevõistlused ringkonnavõistlusteks, kus sooritati mitmetelgi aladel rahuldavaid tagajärgi. Eriti hoo ja vaimustusega tegutses käsipallimeeskond, kus traditsiooniks kujunes igapäevane võistlus.

Ruumide kitsikusest näikse esialgu ülejõudut olevat, ainult mis end tunda kipub andma, on kohalikkude kooli õppejõudude passiivsus.

Veriora ÜENU elust

ÜENU osakond Veriorra asutati ajal, mil Tartu—Petseri raudtee ehitus oma kulminatsioonpunktis rajas Veriorra jaama. Tegevus on olnud tõusu- ja mõõnaderikas. Elades üle mitmed murrangulised aastad sünnist seni on saavutatud tegevuses jälle eriti tuntuvat edu käesoleval aastal. Praeguste juhtide esimees A. Kõnsap'i ja sekretäri H. Sultson'i energilise tegevuse tulemusena on liikmete arv tõusnud viiekümneni. Praegu tegutsevad osakonnas: spordiharu, eesotsas Riho Toomiga; naisharu rahvatantsu ja võimlemisega Ilerta Sultson'i juhtimisel; muusikaharu ki. hard Mähar'i ja K. Lippmaa eestvõttel ning näitering, kelle tegevuse juhtimine allub juhatusele. Kevadel korraldas naisring võimlemis- ja rahvatantsude ettekannetega peo, mida toetas ka muusikaharu oma koostegevusega. Käesoleva suve lõpul korraldas spordiharu koos ÜENU Lepassaare osak. 27. aug. Veriorra vaksalis ulatuslikud spordivõistlused. Nimetatud võistlused pidid toimuma juba 13. aug., kuid Ruusal tekkinud tulikahju tõttu katkestati võistlused ja tegelaskond suundus põleva metsa kustutus-töödele ja üritus viidi läbi kaks nädalat hiljem ilma Lepassaare sportlaste kohale ilmumise ta. Pärast võistlusi korraldati Pindil Võhandu kaldal võistluste lõppjark pidu rahvatantsu ja koorilaulude ettekannetega. Ja nüüd hilisemast pälvib nimetamist näiteringi tegevusest külaskäiguetenduse sooritamine 8. oktoobril Meeksi rahvamajja näidendiga „Hiired salves“. Külalisettekannet anti täissaalile ja saadi ka publikult vaimustav vastuvõtt. Pärast selgus, et majanduslik õnnestumine oli üle ootuste. Selle näidendiga on kavas veel oma ligemas ümbruses anda üht etendust ku leitakse väljapääsu ruumide kitsikusest.

Otto Tammisleht.

Ajakiri EESTI NOORUS

Vastutav ja peatoimetaja August Meikop

Toimetaja: G. Ernesaks, A. Leinjärv, H. Lepik, A. Moor ja U. Toomi.

Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatuse.

Address: Lembitu 20, Tallinn (pk. 299). Posti jooksev arve nr. 156.

Trükikoda „Estotruk“, Suur Karja 8, Tallinn. 1939. a.

Ilmub kord kuus

Tegevtoimetaja H. Tarand

Pühendage osa oma vabast ajast lugemisele. Raamatud laiendavad silmaringi ja on suurepäraseks meelelahutajaks. Asutage igasse kodusse raamatukogu!

Meilt saate kõikide kirjastuste raamatuid. Täidame tellimisi välismaa kirjandusele. Kõidame raamatuid nägusalt ja vastupidavalt.

ON SINU PARIMAD SÕBRAD

Punase-kaaneline sari „MINU RAAMAT“

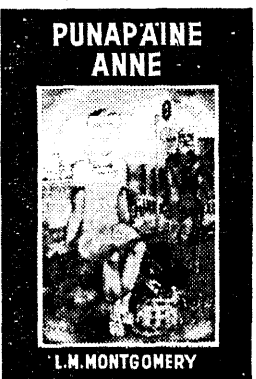
on koostatud maailmakuulsast noorsoo-juttudest, mis püsinud armastatuina aastakümned. Trükitud heale paberile paljude piltidega. Sari on soovitatud Haridusministeeriumi poolt.

H. Sienkiewicz: LÄBI MUSTADE MAA	Kr. 2.50
L. M. Montgomery: PUNAPÄINE ANNE	„ 2.—
Louisa M. Alcott: VAIKESED MEHED	„ 2.—
„ „ VAIKESED NAISED	„ 2.50
Jean Webster: PIKAKOIVÄLINE ISA	„ 2.—
R. L. Stevenson: RÖÖVITUD POISS . . .	„ 2.—
M. Twain: PRINTS JA KERJUS . . .	„ 2.50
„ TOM SAWYERI IMELIKUD JUHTUMUSED	„ 2.50
J. Habberton: HELENA LAPSÜKESED	„ 2.—
F. H. Burnett: VAIKE LORD FAUNTLE-ROY	„ 2.—
D. Defoe: ROBINSON CRUSOE . . .	„ 2.—
H. Beecher-Stowe: ONU TOMI ONNIKE	„ 2.50

Sinise-kaaneline sari „LASTE SÕBER“

on määratud lastele 5–8 aastani. Raamatud on rikkalikult illustreeritud ja tugevate kaantega. Kiri on suur ja hästi loetav.

M. Williams: VAIKESE PUUHOBU SEIKLUSED	Kr. 1.50
J. F. Leeming MESILANE KLAUDIUS	„ 1.50
Else Hoffmann: VALLATU KUUSEKE . . .	„ 1.80
„ SEENE PEREKOND . . .	„ 1.80
M. Sarap: RAHVASTE MUINASJUTTE	„ 1.50

Raamatud on saadaval igas paremas raamatukaupluses. Hinna maksjale posti j. a. nr. 760 lähetame raamatud kuldeta kätte.

K-Ü. „RAHVAÜLIKOO“

Tallinn, Harju 48, Pärnu mnt. 10